

VISOKA ŠOLA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

**DOPOLNILNE DEJAVNOSTI KOT RAZVOJNA PRILOŽNOST
KMETIJ V OBČINI OPLOTNICA**

TATJANA KOLAR

VELENJE, 2017

VISOKA ŠOLA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

**DOPOLNILNE DEJAVNOSTI KOT RAZVOJNA PRILOŽNOST
KMETIJ V OBČINI OPLOTNICA**

TATJANA KOLAR
Varstvo okolja in ekotehnologije

Mentorica: doc. dr. Barbara Lampič

VELENJE, 2017

Sklep o potrditvi diplomskega dela

Številka: 726-45/2016-2
Datum: 11. 11. 2016

Na podlagi Diplomskega reda izdajam naslednji

SKLEP O DIPLOMSKEM DELU

Študentka Visoke šole za varstvo okolja **Tatjana Kolar** lahko izdela diplomsko delo z naslovom v slovenskem jeziku:

Dopolnilne dejavnosti kot razvojna priložnost kmetij v občini Oplotnica.

Naslov diplomskega dela v angleškem jeziku:

Complementary activities as a development opportunity farms in Oplotnica.

Mentorica: **doc. dr. Barbara Lampič.**

Diplomsko delo mora biti izdelano v skladu z Diplomskim redom VŠVO.

Pouk o pravnem sredstvu: zoper ta sklep je dovoljena pritožba na Senat VŠVO v roku 8 delovnih dni od prejema sklepa.

Izr. prof. dr. Boštjan Pokorny
dekan

Visoka šola za varstvo okolja
Trg mladosti 7 | 3320 Velenje
t: 03 898 64 10 | f: 03 89864 13 | e: info@vsvo.si
www.vsvo.si

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Barbari Lampič za strokovne in koristne nasvete, usmerjanje, spodbujanje in vso pomoč med izdelavo diplomskega dela.

Največja zahvala gre mojim domačim: partnerju Tadeju in hčerki Taji, saj sta mi dajala dodatno motivacijo v vseh trenutkih. Posebna zahvala gre moji mami Silvi, ki me je spodbujala in finančno podpirala vsa leta študija. Brez nje mi ne bi uspelo.

Hvala vsem anketiranim za gostoljubnost, saj so mi njihovi odgovori na ankete pomagali do končnega rezultata. Hvala tudi lektorici Nataši Črešnar, prof. slov., za lektoriranje diplomskega dela.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani/a Tatjana Kolar, vpisna številka 34100021, študent/ka visokošolskega strokovnega študijskega programa Varstvo okolja in ekotehnologije, sem avtor/ica diplomskega dela z naslovom

Dopolnilne dejavnosti kot razvojna priložnost kmetij v občini Oplotnica,

ki sem ga izdelal/a pod:

- mentorstvom doc.dr. Barbare Lampič
- somentorstvom _____.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo moje avtorsko delo, torej rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- oddano delo ni bilo predloženo za pridobitev drugih strokovnih nazivov v Sloveniji ali tujini;
- so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu z navodili VŠVO;
- so vsa dela in mnenja drugih avtorjev navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu z navodili VŠVO;
- se zavedam, da je plagiatstvo kaznivo dejanje;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatstvo lahko predstavlja za predloženo delo in moj status na VŠVO;
- je diplomsko delo jezikovno korektno in da je delo lektoriral/a prof. slov. Nataša Črešnar;
- dovoljujem objavo diplomskega dela v elektronski obliki na spletni strani VŠVO;
- sta tiskana in elektronska verzija oddanega dela identični.

Datum: ____ . ____ . _____

Podpis avtorja/ice: _____

Povzetek:

V diplomskem delu smo preučevali višinske kmetije z registrirano dopolnilno dejavnostjo na kmetiji, na območju občine Oplotnica. Namen diplomskega dela je podrobna analiza zastopanosti dopolnilnih dejavnosti, prepoznavanje in ocena konkurenčnosti takšnih kmetij in ugotovitev njihovih načrtov za prihodnost. Oceno smo pripravili s pomočjo terenskega dela (anketiranja), ki smo ga izvedli na vseh kmetijah z dopolnilno dejavnostjo v občini. Rezultati so pokazali, da na območju občine Oplotnica 20 kmetij izvaja dopolnilno dejavnost. Kmetije večinoma ležijo nad 600 m nadmorske višine in imajo registriranih 29 različnih dopolnilnih dejavnosti. V kmetovanju prevladuje usmeritev v živinorejo, manj se pojavlja poljedelstvo in vinogradništvo, med dopolnilnimi dejavnostmi pa prevladujejo storitve s kmetijsko mehanizacijo. Na območju občine Oplotnica smo, kot glavne dejavnike, ki zavirajo razvoj kmetij, prepoznali lokacijo (prometna oddaljenost), podnebne razmere (vezane na višje nadmorske višine), dostopnost finančnih sredstev za investicije in nizke odkupne cene izdelkov ter storitev. Polovica kmetij še nima izbranega naslednika. Na osnovi rezultatov raziskave ugotavljamo, da dopolnilne dejavnosti proučevanega območja pripomorejo k boljšemu ekonomskemu statusu kmetij, gotovo pa prispevajo tudi k večjemu zadovoljstvu kmetov glede samih rezultatov, ki jih daje kmetija. Prihodnji razvoj bo še vedno močno odvisen od kmetijske politike občine in države, saj bodo kmetje z lastnimi sredstvi težko konkurirali na trgu.

Ključne besede: dopolnilna dejavnost, višinske kmetije, razvoj kmetijstva, konkurenčnost, občina Oplotnica

Abstract:

In the degree paper we studied mountain farms that have registered supplementary activities on farm in the area of municipality of Oplotnica. The purpose of our degree paper is a detailed analysis of representation of subsidiary occupation, identification and assessment of those farms' competitiveness, and establishment of their future goals. The assessment was made with field work (surveying) on every farm with subsidiary occupation in municipality. The results showed that 20 farms have subsidiary occupation in municipality of Oplotnica. Farms are mostly situated at an altitude above 600 metres and have 29 different registered subsidiary occupations. In farming livestock breeding prevails, yet there is less agricultural activities and viticulture, and among subsidiary occupation agricultural machinery and activity are more common. We found out the main reasons that slow down farm development in area of municipality of Oplotnica are location (traffic remoteness), climatic conditions (at higher altitude), the availability of funding for investments and low buying-in price of products and services. Therefore, half of the farms still do not have an heir. Based on the results of our research we assessed that subsidiary occupation in this area contributes to farm's better economic status and also to better contentment of farmers in accordance to farm's performance. Future development is still going to be highly dependent on municipal and national farming policies, as their own assets will not be enough to successfully compete on the market.

Key words: supplementary activities on farm, mountain farms, farming development, competitiveness, municipality of Oplotnica

KAZALO VSEBINE

UVOD	1
1 NAMEN DIPLOMSKEGA DELA.....	3
1.1 Cilji diplomskega dela	3
1.2 Delovne hipoteze	3
2 METODE DELA.....	4
3 PREGLED LITERATURE PO RELATIVNIH VSEBINAH.....	5
3.1 Dopolnilne dejavnosti na kmetiji	5
3.2 Območja z omejenimi dejavniki za kmetijstvo.....	8
3.3 Mladi prevzemniki kmetije	11
3.4 Pomen trženja in tržnih poti	12
4 OPIS OBMOČJA RAZISKOVANJA.....	13
4.1 Občina Oplotnica	13
4.2 Vpliv pokrajinske raznolikosti.....	14
4.3 Hribovske kmetije	14
5 REZULTATI IN RAZPRAVA.....	18
5.1 Uveljavljenost dopolnilnih dejavnosti na kmetiji	18
5.2 Rezultati terenskega dela.....	22
6 SKLEP	39
7 LITERATURA IN VIRI	42

KAZALO SLIK

Slika 1: Površina gorskih območij v Sloveniji (Vir: PRP – OMD, 2014–2020).....	9
Slika 2: Površina drugih območij z naravnimi omejitvami v Sloveniji (Vir: PRP – OMD, 2014–2020)	10
Slika 3: Površina območij s posebnimi omejitvami v Sloveniji (Vir: PRP – OMD, 2014–2020)....	10
Slika 4: Zemljevid naselij občine Oplotnica (Vir: Občina Oplotnica, Naselja, 2015).	13
Slika 5: Razgiban teren hribovske kmetije v občini Oplotnica (Vir: Kolar T, 2016).	14
Slika 6: Prikaz tipov kmetovanja v občini Oplotnica in Sloveniji leta 2010.	16
Slika 7: Kmetije po velikostnih razmerah.....	17
Slika 8: Proizvodnja mlečnih izdelkov na območju občine Oplotnica (Vir: Kolar T, 2016).	20
Slika 9: Sončne celice na hlevu (Vir: Delo in dom 2015).	21
Slika 10: Mala hidroelektrarna Hohler (Vir: Kolar T, 2016).	21
Slika 11: Začetek delovanja kmetije.	22
Slika 12: Čas kmetovanja trenutnega nosilca dejavnosti.	23
Slika 13: Velikost kmetije – velikostni razredi.	24
Slika 14: Struktura lastnih kmetijskih zemljišč.	24
Slika 15: Lastna zemljišča in zemljišča v najemu.	25
Slika 16: Nadmorska višina kmetij.....	25
Slika 17: Razlogi za uvedbo dopolnilne dejavnosti.	28
Slika 18: Primarna usmeritev dopolnilne dejavnosti.	28
Slika 19: Struktura dohodkov kmetij z dopolnilno dejavnostjo.	29
Slika 20: Vloga aktivnih članov družine pri delu in odločanju na kmetiji.....	31
Slika 21: Verjetnost povečanja obsega pridelave in načrtovane investicije.....	32
Slika 22: Nakup ali najem dodatnih kmetijskih zemljišč	32
Slika 23: Zaposlitev dodatne delovne sile.	33
Slika 24: Uvedba nove ali razširitev obstoječe dopolnilne dejavnosti.	33
Slika 25: Povprečna starost družinskih članov.	34
Slika 26: Spol družinskih članov.....	35
Slika 27: Izobrazbena struktura prebivalcev na izbranih kmetijah.....	35
Slika 28: Aktivnost družinskih članov.	36
Slika 29: Zadovoljstvo z doseženimi rezultati kmetovanja na akentiranih kmetijah.....	37

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Vrste dopolnilnih dejavnosti na kmetiji po stari in novi uredbi.	6
Preglednica 2: Ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev v Sloveniji in občini Oplotnica leta 2010.	15
Preglednica 3: Glave velike živine v Sloveniji in Oplotnici v letu 2000 in 2010	15
Preglednica 4: Prikaz tipov kmetovanja v občini Oplotnica in Sloveniji leta 2010	16
Preglednica 5: Kmetije po velikostnih razredih	17
Preglednica 6: Dopolnilne dejavnosti na kmetijah – po vrstah (stara Uredba iz leta 2014)	18
Preglednica 7: Vrste dopolnilnih dejavnosti v občini Oplotnica – podatki s terena.....	26

Preglednica 8: Registrirane dopolnilne dejavnosti - maj 2015, MKGP	27
Preglednica 9: Agrotehnične ovire	29
Preglednica 10: Prednosti in slabosti kmetije	30
Preglednica 11: Problemi, s katerimi se soočajo nosilci dopolnilne dejavnosti	30
Preglednica 12: Število družinskih članov na kmetijah z dopolnilno dejavnostjo.....	34
Preglednica 13: Vzrok za zmanjšanje interesa pri mladih za prevzem kmetijstva.....	37
Preglednica 14: Pozitivni in negativni razlogi za splošno zadovoljstvo in stanje na kmetiji	38
Preglednica 15: Primerjava dopolnilnih dejavnosti med letoma 2014 in 2015	39

UVOD

Kmetijska dejavnost in z njo povezano življenje ter delo na kmetiji je bilo v preteklosti zaznamovano z nizkim dohodkom in podcenjenim ter »umazanim« delom. Kljub slabemu položaju kmetijstva in stereotipom, ki so se oprijeli v preteklosti, je ta dejavnost v zadnjem času deležna vse večje pozornosti, predvsem zaradi izpostavljene problematike zagotavljanja zadostne preskrbe z varno hrano in s tem zadovoljevanja ene od osnovnih potreb človeštva. Razmeroma nizki dohodki iz osnovne kmetijske dejavnosti in nestabilne razmere na trgu pa še vedno ne zagotavljajo varnosti lastnih naložb v to dejavnost (Perša, 2013).

Aktualne gospodarske in družbene razmere silijo kmete v iskanje razvojnih priložnosti, ki zagotavljajo višji in stabilnejši dohodek ter posledično večjo socialno varnost. Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji predstavlja dodaten vir zaslužka, zaposlitev proste delovne moči in boljši izkoristek obstoječih proizvodnih sredstev (oz. virov). Razmeroma nizki dohodki iz osnovne kmetijske dejavnosti in nestabilne razmere na trgu še vedno ne zagotavljajo varnosti lastnih naložb v to dejavnost, zato je njihov razvoj v veliki meri odvisen od finančnih spodbud aktualne kmetijske politike. Pred uvedbo dopolnilne dejavnosti na kmetiji je priporočljivo, da preverimo svoje zmožnosti (lastne vire) in analiziramo prednosti, slabosti, priložnosti ter nevarnosti uvajanja nove dejavnosti (Perša, 2013). Prav tako je potrebno redno spremljati konkurenco in delovati na način, da bodo izdelki, polizdelki ali storitve inovativni in kakovostni, saj bodo le tako postali prepoznavni in cenjeni.

Z razvojem dopolnilnih dejavnosti kmetije zmanjšujejo svojo odvisnost od sredstev, ki jih kmetijstvu namenja kmetijska politika, zmanjšujejo pa tudi odvisnost kmetijske pridelave od naravnih pogojev, npr. ekstremna suša ali pojav ujme, ki lahko uniči velik del pridelka. Spodbudno je dejstvo, da lahko kmetije naravne vire, kot so npr. voda, sonce, gozd unovčijo preko izvajanja dopolnilnih dejavnosti, podobno pa lahko izkoristijo tudi druge, npr. človeške vire na kmetiji (Potočnik Slavič in sod., 2016). Vsaka dejavnost pripomore h krepitvi ekonomskega položaja kmetij in zagotavlja tudi njihov obstoj, z njim pa ohranjanje kmetijske pridelave in kulturne krajine. V Sloveniji se razvijajo številne dopolnilne dejavnosti, ki so tesno povezane s kmetijsko pridelavo. Na nekaterih kmetijah bo dopolnilna dejavnost zavestno ostala le dopolnilna (v skladu z zakonodajo), na drugih pa lahko preraste v glavno dejavnost (npr. ponekod turizem na kmetiji) in tako pripomore k prestrukturiranju slovenskega kmetijstva. Zunaj kmetije je možnosti za zaposlitev več, saj imamo ogromno področij, ki mlade pritegne in jih delo veseli. Na kmetijah je delo težje in zahteva veliko časa, velikokrat pa problem predstavljajo tudi nizke cene pridelkov in storitev. Dopolnilna dejavnost je dodaten vir dohodka na kmetijah, saj se na ta način izboljša ekonomski položaj (Kulovec in sod., 2002).

Dopolnilna dejavnost na kmetiji mora izpolnjevati tudi vse pogoje iz slovenskih zakonsko opredeljenih predpisov in uredb Evropske unije s področja, ki ga ta pokriva. To še posebej velja za področje pridelave in predelave živil, kjer je treba zagotoviti zdravstveno in higiensko ustreznost živil, izdelkov ter snovi, ki prihajajo v stik z žvili; njihovo sledljivost od kmeta do končnega potrošnika in izvajanje nadzora po načelih sistema HACCP (Hazard Analyse of Critical Control Points) (Perša, 2013).

Naložbe v kmetijstvu so se v zadnjih letih sicer povečale, vendar predvsem po zaslugi povečanih sredstev (v obliki finančnih spodbud in pomoči) za masovno specializirano proizvodnjo in prestrukturiranje kmetijstva z razvojem dopolnilnih dejavnosti, oživljanja in ohranjanja poseljenosti ter regionalnega razvoja podeželja iz evropskih in nacionalnih virov, pa tudi lokalnih institucij. Razvoj kmetijstva v prihodnosti pa bo temeljil na specializirani in koncentrirani pridelavi

hrane, ekološki naravnosti, večji samooskrbi s hrano, tehnološki dovršenosti in poklicni zaposljivosti (Perša, 2013).

V občini Oplotnica se večina kmetijskih zemljišč nahaja v območjih z omejenimi dejavniki za kmetijstvo, zaradi tega je kmetijska pridelava zaradi oteženih naravnih razmer manj konkurenčna. Takšne razmere še dodatno spodbujajo kmete, da poskušajo diverzificirati dohodek na kmetiji.

1 NAMEN DIPLOMSKEGA DELA

V diplomski nalogi smo se osredotočili na preučevanje dopolnilnih dejavnosti na višinskih kmetijah v občini Oplotnica, ki imajo registrirano dopolnilno dejavnost. Namen diplomskega dela je bil ugotoviti vrsto pojavljanja dopolnilnih dejavnosti in preveriti zadovoljstvo tamkajšnjih kmetov z izvajanjem in rezultati dopolnilnih dejavnosti. Z diplomskim delom želimo ugotoviti, ali so na območjih z omejenimi dejavniki kmetije z dopolnilnimi dejavnostmi dovolj konkurenčne, da lahko s svojim delovanjem predstavljajo dejavnik razvoja podeželja.

1.1 Cilji diplomskega dela

- Na osnovi strokovne literature predstaviti teoretična izhodišča opredelitve in razvojne vloge dopolnilnih dejavnosti;
- na podlagi raziskav in različnih razpoložljivih podatkov s področja dopolnilnih dejavnosti predstaviti stanje na tem območju;
- izbrati najustreznejše metode za ocenitev razmer na kmetijah z dopolnilno dejavnostjo;
- z anketiranjem ugotoviti obstoječo gospodarsko uspešnost kmetij z dopolnilno dejavnostjo;
- na osnovi vseh zbranih podatkov oceniti pomen dopolnilnih dejavnosti za kmetijstvo na proučevanem območju.

1.2 Delovne hipoteze

Pri svojem delu sem si zastavila štiri hipoteze in jih bom skozi raziskavo tudi preverila.

Hipoteza 1: Ekonomski razlogi najbolj prispevajo k uvedbi dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

Hipoteza 2: Dopolnilna dejavnost turizem na kmetiji, ki je sicer v Sloveniji ena najbolj razširjenih, je na območju občine Oplotnica slabo razvita.

Hipoteza 3: Največje težave kmetom, nosilcem dopolnilne dejavnosti, pri razvoju kmetije povzročajo težki pridelovalni pogoji in negotove finančne razmere.

Hipoteza 4: Mladi se na proučevanem območju vedno redkeje odločajo za prevzem kmetije, kar dolgoročno vpliva na razvojno usmeritev kmetijstva tega območja.

2 METODE DELA

V prvem delu oblikovanja diplomskega dela smo se osredotočili na zbiranje virov in literature ter pregled obstoječega stanja na področju dopolnilne dejavnosti na kmetiji, vključno s področno zakonodajo. Pomembna ugotovitev tega dela je bila, da je dostopne uradne podatke (MKGP) potrebno nadgraditi z drugimi metodami, npr. terensko raziskavo.

Raziskovalni del diplomske naloge smo tako izvedli na terenu z anketno raziskavo. Naša raziskava je zajemala vse kmetije (20) z registrirano dopolnilno dejavnostjo na območju občine Oplotnica. Pri raziskavi smo se načrtno omejili le na kmetije z registrirano dopolnilno dejavnostjo, nismo pa zajeli vseh kmetij z osnovno kmetijsko dejavnostjo.

Vprašalnik je vseboval 19 vprašanj in 7 podvprašanj (priloga 1). Nekaj vprašanj je bilo zaprtega tipa, kjer so anketirani izbirali med podanimi odgovori, nekaj jih je bilo odprtega tipa, kjer so anketirani podali svoje mnenje. Z vprašanji smo pridobili podatke o usmerjenosti kmetij z dopolnilno dejavnostjo, legi kmetij, strukturi zemljišč, pridobili smo vzroke za registracijo dopolnilne dejavnosti, prednosti in slabosti, s katerimi se soočajo, in načrte za prihodnost (nasledstvo in investicije na kmetiji). Z vprašalnikom smo pridobili tudi demografske podatke o prebivalcih na izbranih kmetijah.

Raziskavo smo izvedli po naslednjih korakih:

- priprava anketnega vprašalnika,
- izvedba ankete na terenu,
- vnos podatkov in obdelovanje podatkov s pomočjo računalniškega programa Excel, priprava grafov,
- analiza in sinteza.

3 PREGLED LITERATURE PO RELATIVNIH VSEBINAH

Za potrebe svoje raziskave smo pregledali literaturo in druge relevantne vire s področja dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, njihove gospodarske in razvojne vloge v Sloveniji in občini Oplotnica. Podatke za analize smo prevzeli s Statističnega urada Republike Slovenije, neposredno z registrov podatkov MKGP in literature, dostopne v tiskanih publikacijah, na spletu ter iz strokovnih člankov.

3.1 Dopolnilne dejavnosti na kmetiji

Dopolnilna dejavnost na kmetiji kmetom omogoča dodaten vir zaslužka in izboljšuje njihov socialni položaj. Dejavnost, ki pripomore h krepitvi ekonomskega položaja kmetij, istočasno zagotavlja tudi njihov obstoj. Dopolnilna dejavnost omogoča večjo samooskrbo, ohranja poseljenost v odročnih hribovskih in gorskih območjih in preprečuje izgubo kulturnega utripa izbranega območja (Kulovec in sod., 2002). V Sloveniji je večina dopolnilnih dejavnosti usmerjena v predelavo in prodajo kmetijskih pridelkov in izdelkov, izdelkov domače obrti in turistično dejavnost na kmetiji ter različne storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, kmetje pa vse pogosteje kot dopolnilno dejavnost izkoriščajo tudi obnovljive vire (Kulovec in sod., 2002). Temeljne odločbe o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji ureja Zakon o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12, 26/14), podrobneje pa so vrste dopolnilnih dejavnosti, obseg posameznih dejavnosti, pogoji za njihovo izvajanje ter nadzor in sankcije za kršitve predpisani v Uredbi o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji. Na kmetiji se lahko hkrati opravlja več vrst dopolnilnih dejavnosti (Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetijah, 2015).

Vrste dopolnilnih dejavnosti

V prvem desetletju 21. stoletja je bil opazen močan porast registracije dopolnilnih dejavnosti. V zadnjih letih (2011–2014) se je stanje nekoliko umirilo. Najvišji porast je bil pri prodaji pridelkov in izdelkov iz okoliških kmetij, pri pridobivanju in prodaji energije iz obnovljivih virov, pridelavi kmetijskih pridelkov in izobraževanju na kmetijah, povezanem s kmetijsko, z gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji. Relativno konstantno rast je bilo mogoče zaslediti pri turizmu na kmetiji, pri dejavnostih, povezanih s tradicionalnimi znanji na kmetiji, ter pri storitvah s kmetijsko in z gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi (Potočnik Slavič in sod., 2016). V nadaljevanju so predstavljene glavne dopolnilne dejavnosti, ki pa imajo tudi praviloma specificirane podrobneje opredeljene dejavnosti (t. i. podtipi dopolnilnih dejavnosti). V prvem stolpcu je prikazana razdelitev po trenutno veljavni zakonodaji (uskklajeno z zadnjo Uredbo o dopolnilnih dejavnostih ... iz leta 2015), v drugem pa po pretekli.

Nova uredba prinaša za kmete pomembne administrativne poenostavitve. Ukinja vodenje posebnih evidenc za opravljanje dopolnilnih dejavnosti, ki je bilo predpisano s predhodno uredbo. Deleži surovin pri posamezni dopolnilni dejavnosti se po novem ugotavljajo na podlagi prejetih računov ali z drugimi dokazili, ki vsebujejo potrebne podatke, ki jih kmetije že vodijo na podlagi drugih zahtev. Nosilec dopolnilne dejavnosti po sedanji uredbi torej dokazuje količine, vrednost in poreklo surovin s prejetimi računi in evidencami o lastnih količinah predelanih surovin ali drugimi dokazili, ki vsebujejo podatke o količinah, vrednosti in poreklu surovin, ki jih je treba hraniti deset let od poslovnega dogodka.

Nosilci dopolnilne dejavnosti na kmetiji so do uveljavitve te uredbe dopolnilno dejavnost na kmetiji opravljali v skladu z Zakonom o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR), Uredbo o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji (Uradni list RS, št. 61/05 in 45/08 – ZKme-1 in 12/14), Uredbo o vrstah, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (Uradni list RS, št. 12/14, 26/14 – ZKme-1B in 58/14) in Uredbo o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (Uradni list RS, št. 58/14) (Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, 2015).

Preglednica 1: Vrste dopolnilnih dejavnosti na kmetiji po stari in novi uredbi.

	Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji 2015	Uredba o vrstah, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji 2014
1	Predelava primarnih kmetijskih pridelkov	Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov
2	Predelava gozdnih lesnih sortimentov	Deloma izvzeto iz Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov
3	Prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij	Prodaja: a) kmetijskih pridelkov z drugih kmetij in izdelkov, ki jih druga kmetija proizvaja v skladu s predpisi o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji; b) drugje proizvedenih izdelkov iz lastnih surovin
4	Vzreja in predelava vodnih organizmov	
5	Turizem na kmetiji	Turizem na kmetiji
6	Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki	Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitve oziroma izdelki
7	Predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov	Zbiranje in kompostiranje organskih snovi Pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov
8	Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela	Storitve s kmetijsko in z gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi ter oddaja le-teh v najem
9		Ribogojstvo in predelava sladkovodnih rib
10	Svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo	Izobraževanje na kmetijah, povezano s kmetijsko, z gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji
11	Socialno-varstvene storitve	
12		Aranžiranje ter izdelava vencev, šopkov ipd. iz lastnega cvetja in drugih okrasnih rastlin
13		Kmetijske dejavnosti, ki se v predhodnem obdobju lahko registrirajo kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji

Vir: Uredba o dopolnilnih, 2015; Uredba o vrstah, obsegu, 2014.

Obseg opravljanja dopolnilnih dejavnosti na kmetiji

Obseg opravljanja dopolnilne dejavnosti na kmetiji je omejen po višini letnega dohodka, ki ne sme presegati treh povprečnih letnih plač na zaposlenega v Republiki Sloveniji v preteklem letu. Kmetija, ki leži na območju z omejenimi zmožnostmi za kmetijsko dejavnost, ne sme presegati zneska petih povprečnih slovenskih plač. Kmetije lahko opravljajo le tisto dopolnilno dejavnost, za katero so pridobili odobritev.

Kdo sme opravljati dopolnilne dejavnosti na kmetiji

Nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji je lahko nosilec kmetije ali član kmetije, ki pridobi dovoljenje upravne enote za upravljanje dopolnilne dejavnosti. Kmetija mora imeti najmanj en hektar primerljivih kmetijskih površin, razen v primeru opravljanja dopolnilne dejavnosti povezane s čebelarstvom, predelavo medu in čebeljih izdelkov. Dopolnilna dejavnost domače obrti se lahko izvaja v primeru, da so izdelki oziroma storitve izdelani na tradicionalni način, z uporabo tradicionalnih surovin ali pripomočkov. Dopolnilna dejavnost, ki je vezana na živila, je dopustna, če je nosilec dopolnilne dejavnosti vpisan v register, ki ga vodi Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. Dopolnilna dejavnost, ki je vezana samo na sezonsko delo, se lahko registrira samo za čas trajanja teh del (Krt Stopar, 2014).

Dohodek iz dopolnilne dejavnosti

Kot dohodek iz dopolnilne dejavnosti se šteje celoten dohodek, ustvarjen na kmetiji z opravljanjem dopolnilnih dejavnosti in to ne glede na število njihovih vrst in število njihovih nosilcev. Za dohodek iz dopolnilne dejavnosti na kmetiji se štejejo dohodki posameznih dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, ugotovljeni v skladu s predpisi o dohodnini. Dohodek iz dopolnilne dejavnosti na polnoletnega družinskega člana ne sme presegati 1,5 povprečne plače na zaposlenega v Republiki Sloveniji v preteklem letu, v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko obdelavo pa ne sme presegati treh povprečnih plač na zaposlenega. Hkrati ima vlada pooblastila, da lahko za posamezne dejavnosti določi največji dovoljeni fizični obseg dopolnilne dejavnosti. Pri določitvi obsega se upošteva specifične pogoje in značilnosti posamezne vrste dopolnilne dejavnosti (Ur. l. RS, št: 12/14).

Pogoji za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji

Kmetija, na kateri se opravlja dopolnilna dejavnost, mora imeti v lasti najmanj en hektar ali v zakupu najmanj pet hektarjev primerljivih površin, razen v primeru predelave medu in čebeljih izdelkov. Iz podatkov iz zemljiškega katastra se za en hektar primerljivih površin šteje:

- 1 ha njiv,
- 2 ha travnikov,
- 0,25 ha plantažnih sadovnjakov ali vinogradov oziroma hmeljišč,
- 8 ha gozdov,
- 6 ha barjanskih travnikov oziroma drugih površin.

Na kmetiji lahko opravljajo več vrst dopolnilnih dejavnosti. Za dopolnilno dejavnost iste vrste je lahko nosilec samo en, razen za dopolnilne dejavnosti, ki opravljajo storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi ter oddaja le-teh v najem (Jurše, 2008).

Dovoljenje za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji

Za upravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji mora nosilec dejavnosti pridobiti dovoljenje, ki ga na njegovo zahtevo izda krajevno pristojna upravna enota.

Za oddajo vloge je potrebno soglasje nosilca kmetije, če vlogo vlagate kot član kmetije, dokazilo o usposobljenosti za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji, strokovno mnenje komisije za

preverjanje domače in umetnostne obrti, če gre za domače ali umetne obrti, določitev kategorije kmetije, če gre za nastanitveno dopolnilno dejavnost.

Glede na vrsto dopolnilne dejavnosti je potrebno pred oddajo pridobiti naslednja dokazila oziroma dovoljenja: za dejavnosti predelave kmetijskih pridelkov in zelišč, prodajo pridelkov in izdelkov s kmetij oziroma turizem na kmetiji. Vlogo je potrebno vložiti na Agencijo za kmetijske trge in razvoj podeželja (Dovoljenje za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, 2016).

3.2 Območja z omejenimi dejavniki za kmetijstvo

Območja z omejenimi dejavniki se delijo na gorska območja, druga območja in območja s posebnimi omejitvami. V območja z omejenimi dejavniki spadajo tista kmetijska gospodarstva, ki koristijo zemljišča, ki so na tem območju. Za takšna gospodarstva so razpisani ukrepi izravnalnih plačil, ki se financirajo iz sredstev Republike Slovenije oz. PRP.

Namen teh izravnalnih plačil je pomagati kmetom, ki kmetujejo na območjih z omejenimi dejavniki, saj imajo zaradi tega otežene pridelovalne razmere. S tem posredno prispevajo k ohranitvi kulturne krajine in poseljenosti teh območij. V povezavi z osnovnimi načeli dobre kmetijske prakse ta ukrep prispeva tudi k nadaljnji rabi kmetijskih zemljišč in ohranjanju vaških skupnosti, ohranjanju podeželja, ohranjanju in spodbujanju sonaravnih sistemov kmetovanja ter zagotavljanju kmetovanja na območjih s posebnimi omejitvami (ARSKTRP – Plačila za območja z omejenimi dejavniki za kmetijstvo, 2012).

Gorska območja

Gorska območja v Sloveniji zajemajo kar 72 % površine države. Kmetijska gospodarstva, ki kmetujejo na večjih nadmorskih višinah, imajo zaradi krajše vegetacijske dobe znatno omejen izbor kmetijskih rastlin in posledično nižje pridelke na enoto površine. Omejitev, s katero se soočajo kmetijska gospodarstva teh območij, je tudi strmi nagib kmetijskih zemljišč. Ta naravna omejitev dodatno otežuje kmetijsko pridelavo, v mnogih primerih je potrebno kupiti dražje, specialne mehanizacije ali pa vložiti več ročnega dela.

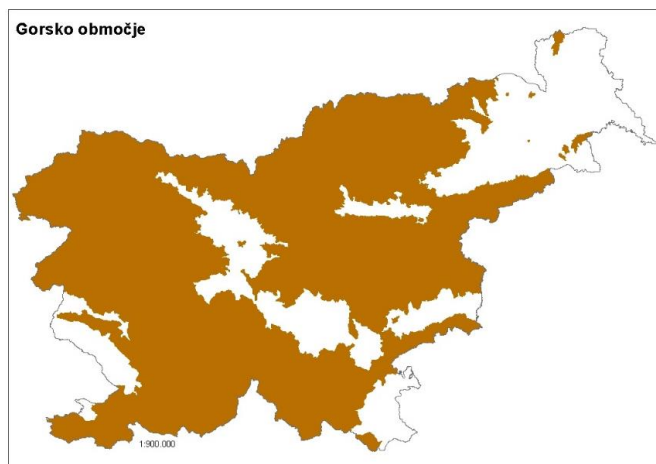
Med gorska območja so uvrščena vsa območja, ki izpolnjujejo vsaj enega izmed kriterijev, bodisi povprečno nadmorsko višino 700 m ali povprečni nagib površja vsaj 20 % ali istočasno višina najmanj 500 m in povprečni nagib 15 % (PRP – OMD, 2014–2020).

Izplačilo nadomestil v gorskih območjih

Kot je bilo že omenjeno, gorska območja zavzemajo 72 % površine države (slika1), znotraj katerih se nahaja kar 55 % vseh kmetijskih zemljišč v državi (PRP – OMD, 2014–2020). Kmetijska gospodarstva, ki se nahajajo na večjih nadmorskih višinah, imajo zaradi krajše vegetacijske dobe znatno omejen izbor kmetijskih rastlin in nižje pridelke. Podatek iz registra kmetijskih gospodarstev (evidenca GERK) kaže, da nad 500 m nadmorske višine močno prevladuje trajno travinje, ki predstavlja kar 95 % vseh kmetijskih zemljišč, le 5 % pa predstavljajo njive. Zaradi omenjenih omejitev prevladuje na tem območju živinoreja. Zaradi naravnih danosti v gorskem območju prevladujejo biotsko bogata travišča, ki so pogosto vključena v Naturo 2000. S takšno rabo in obdelavo kmetijskih zemljišč se ohranjajo habitatni tipi in vrste (PRP – OMD, 2014–2020).

Kmetje, ki bivajo na tem območju, lahko dobijo podporo, s katero nadomestijo izgubo dohodka kot posledico težjih pogojev kmetovanja v gorskih območjih. Podpora se izplača na hektar kmetijske površine v primeru, da bo nosilec kmetijske površine še naprej opravljal svojo

kmetijsko dejavnost. Do podpore so upravičeni tudi lastniki zemljišč, ki niso gorska, vendar imajo pomembne naravne omejitve in za katere so predvideni višji vzdrževalni stroški, ter lastniki območij s posebnimi omejitvami (območja z močno burjo, Kras, Ljubljansko bare, Goričko). Letno plačilo se izračuna za vsako individualno kmetijsko gospodarstvo (OMD plačila, 2016).

Slika 1: Površina gorskih območij v Sloveniji (Vir: PRP – OMD, 2014–2020).

Druga območja, ki imajo pomembne naravne omejitve

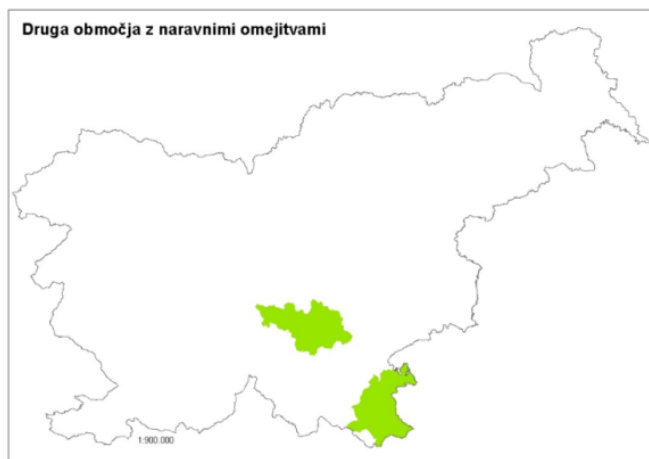
Druga območja, ki imajo naravne omejitve, v Sloveniji predstavljajo 4 % površine države (slika 2). Na teh območjih prevladujejo kmetijska zemljišča z nižjim proizvodnim potencialom, ki zaradi omejitev zaostajajo za povprečjem, ter demografskimi težavami, ki se kažejo kot nizka gostota prebivalcev na km².

Podpora kmetijskim gospodarstvom v drugih območjih, ki imajo pomembne naravne omejitve, zastopajo naslednje cilje:

- vzdrževanje krajine s spodbujanjem upravljanja zemljišč kljub težkim razmeram kmetovanja in s tem varovanje zlasti tal pred erozijo ali izgubo biotske raznovrstnosti,
- vzdrževanje kulturne krajine kot turističnega potenciala in prostora za rekreacijo.

Neugodne talne razmere ne omogočajo razvoja intenzivnih kmetijskih panog. Za ohranitev pokrajine je potrebno nadaljevati z ekstenzivnim kmetovanjem, da se lahko ohrani proizvodni potencial kmetijskih zemljišč in s tem tudi kulturna krajina.

Podpora v okviru tega podukrepa se dodeli enkrat letno na hektar kmetijskih zemljišč zaradi višjih stroškov in izgube dohodka zaradi težjih pogojev kmetovanja na območjih, ki niso gorska in imajo pomembne naravne omejitve (PRP – OMD, 2014–2020).

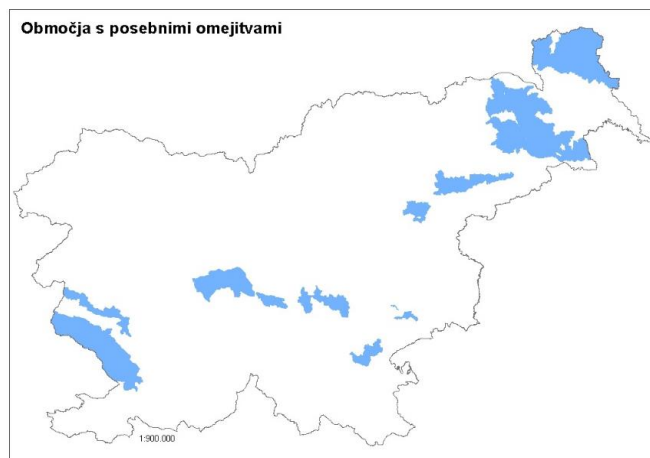
Slika 2: Površina drugih območij z naravnimi omejitvami v Sloveniji (Vir: PRP – OMD, 2014–2020).

Območja s posebnimi omejitvami

Območja s posebnimi omejitvami predstavljajo v Sloveniji 10 % površine države (slika 3). Kmetje gospodarijo na območjih, ki so prizadeta zaradi specifičnih omejitev, kot so pogoste poplave, prisotnost močne burje, območje barja, prisotnost izrazitih kraških pojavov ter velika reliefna razgibanost gričevja severovzhodne Slovenije. V vsakem od teh območij krojijo kmetijsko pridelavo drugačne omejitve in se morajo kmetje na njih tudi različno prilagajati oziroma jim povzročajo različne dodatne stroške ali izpad dohodka. Zaradi navedenih omejitev je v mnogih primerih še prisotna ekstenzivna oblika kmetovanja (PRP – OMD, 2014–2020).

Cilji podpore kmetijskim gospodarstvom v območjih s posebnimi omejitvami so:

- vzdrževanje krajine s spodbujanjem upravljanja zemljišč kljub težkim razmeram kmetovanja in s tem varovanje tal pred erozijo in plazovi ali izgubo biotske pestrosti;
- vzdrževanje kulture krajine kot turističnega potenciala in prostora za rekreacijo (PRP – OMD, 2014–2020).

Slika 3: Površina območij s posebnimi omejitvami v Sloveniji (Vir: PRP – OMD, 2014–2020).

3.3 Mladi prevzemniki kmetije

Nasledstvo na kmetijah je eden najpomembnejših dejavnikov za dolgoročni obstoj kmetije. Prenos kmetije s starejše generacije na mlajšo ohranja obstoj, razvoj in delovanje kmetije.

Nasledstvo je proces, s katerim zagotovimo nadaljevanje kmetijske dejavnosti skozi generacije, vključuje pa izbor naslednikov, načrtovanje sprememb v družini v času prevzemanja kmetije, strategijo nadaljnjega poslovanja na kmetiji ter dokončno predajo na kmetiji. Pri tem je prisotno pričakovanje lastnika, da se bo predani posel ohranil tudi pri naslednjih generacijah (Rossier in Wyss, 2007).

Potrebo po hitrejšem prenosu kmetije na mlajše generacije je prepoznala tudi kmetijska politika. Tako se je že v preteklem programskem obdobju (2007–2013) pričel izvajati ukrep *mladi prevzemniki*, ki se nadaljuje še v obstoječem programskem obdobju (2014–2020).

Dejavniki, ki vplivajo na predajo kmetije

Kako hitro bodo gospodarji na kmetiji predali kmetijsko gospodarstvo v lastništvo in upravljanje, je odvisno od številnih dejavnikov, med najpomembnejše pa različni avtorji gotovo uvrščajo: starost nosilca kmetije, izobrazba nosilca, gospodarska moč, velikost kmetije idr. V nadaljevanju na kratko predstavljamo osnovne značilnosti omenjenih dejavnikov.

Vpliv starosti

Kerbler ugotavlja, da starejši kot je gospodar, bolj odlaša s predajo kmetije. Gospodarji, ki so mlajši, kmetijo nasledniku predajo prej, običajno še preden začne produktivnost kmetije upadati (Kerbler, 2008).

Vpliv izobrazbe

Verjetnost, da bo kmetija imela naslednika, je zelo velika, če ima kateri od gospodarjevih otrok kmetijsko izobrazbo, saj s tem že pokaže, da je razmišljal v tej smeri, da bi kmetijo prevzel. Osebe z višjo stopnjo izobrazbe se načeloma redkeje odločajo za prevzem kmetije. Vzrok se skriva v tem, da je v službah možno večje plačilo za manj dela.

Vpliv gospodarskega položaja oz. moči

Dejavnik, ki pomembno vpliva na nasledstvo kmetije, je vsekakor tudi gospodarski položaj kmetije. Dohodki kmetije zelo vplivajo na odločitev mladih prevzemnikov za prevzem kmetije, saj, če so prenizki, do nasledstva skoraj zagotovo ne bo prišlo. Mladi se raje odločijo za službo, pri kateri dobi zagotovljeno plačilo. Dohodki namreč spodbujajo voljo, željo in veselje do dela na kmetiji.

Vpliv lege kmetije

Zelo pomemben dejavnik je tudi geografska struktura oz. lega kmetije, ki vpliva na nasledstvo na kmetiji. Kerbler (2008) ugotavlja, da bolj kot je kmetija odmaknjena od mest (trgovina, šola, zdravstveni dom) ter prometnih poti, manjša je verjetnost, da se bo potencialni prevzemnik odločil za prevzem kmetije.

Vpliv velikosti kmetije

Drugi zelo pomemben dejavnik je velikost kmetije. Nedavne študije so pokazale, da na prevzem kmetije vpliva tudi velikost kmetije, saj ta vpliva na gospodarsko moč. Če je kmetija dovolj velika

in finančno sposobna za vlaganje v nadaljnji razvoj, to vsekakor pozitivno vpliva na bodočega naslednika. Če je kmetija premajhna, si naslednik raje poišče zaposlitev izven kmetije. Možnosti za nasledstvo so večje tudi, če bodoči naslednik na kmetiji živi (Kerbler, 2008).

3.4 Pomen trženja in tržnih poti

Namen trženja je zadovoljiti potrebe in želje uporabnikov, zato morajo tržniki uporabnike dobro spoznati in jih razumeti. Zanimajo jih njihove želje, zaznave, nagnjenja in nakupno vedenje. Tržniki za vsa ta spoznanja potrebujejo uspešnejši razvoj novih izdelkov, iskanje novih prodajnih poti, oblikovanje ustreznih prodajnih cen in tržnega komuniciranja (Antolič, 2011).

Ključni cilj kmetijskega trženja je, da postane pridelovalec v očeh kupcev najboljši ponudnik pridelka in da si na trgu pridobi položaj, ki ga drugi pridelovalci enakega pridelka ne morejo ogroziti. Zato so naloge kmetijskega trženja naslednje:

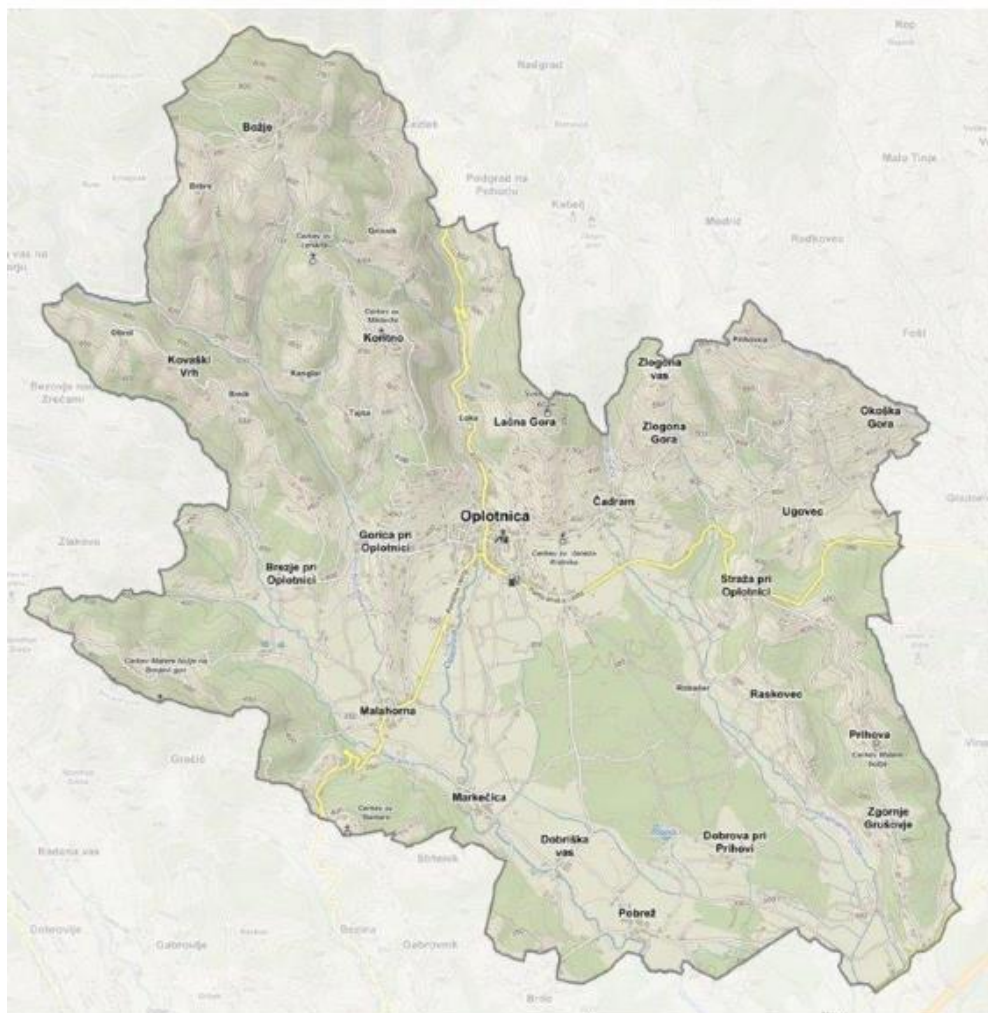
- ugotavljanje porabnikovih potreb;
- razvoj strategij;
- ocena porabnikovega odziva na tržne strategije;
- oblikovanje in razvoj poslovnih ciljev;
- ugotavljanje tržnih možnosti in tveganj;
- ugotavljanje konkurenčnih vrednosti (Antolič, 2011).

Pri prodaji proizvodov s kmetije lahko uporabimo več oblik prodajnih poti. Če kmet izdelke proda neposredno kupcem (osebam, ki same porabijo kupljeno blago), imenujemo to neposredni način prodaje. Znotraj neposredne prodaje lahko kmet v grobem izbira med dvema osnovnima oblikama: pri prvi obliki kupce pritegnemo na kmetijo (turizem na kmetiji, vinotoč in podobno), pri drugi obliki pa proizvod pripeljemo v bližino kupca (kmečka tržnica, dostava pridelkov na dom, prodaja od vrat do vrat). Odločitev o izbiri neposredne prodajne poti oziroma možnih kombinacij je odvisna od več dejavnikov: lega kmetije, značilnosti proizvodov, ki jih kmet ponuja, stroškov, ki jih povzroča posamezna prodajna pot, in razpoložljivega kapitala. Ko pa se na prodajno pot vključijo različni posredniki, imenujemo to posredna prodaja. Posredniki zagotovijo večjo dostopnost izdelkov proizvajalcev na njihovih ciljnih trgih. Pri taki obliki prodaje je naloga kmetije, da se osredotoči na tehnologijo proizvodnje, kakovost proizvodov in zniževanje proizvodnih stroškov (Kulovec in sod., 2002).

4 OPIS OBMOČJA RAZISKOVANJA

4.1 Občina Oplotnica

Občina Oplotnica se nahaja v severovzhodnem delu Slovenije in se razprostira na 33,15 km² površin (slika 4). Središče občine Oplotnica je naselje Oplotnica s 1.418 prebivalci, okoli nje pa je še 21 malih do srednje velikih naselij, ki se nahajajo na nadmorski višini med 307 (Pobrež) in 870 (Božje) metrov nadmorske višine. Celotna občina šteje okoli 4,050 prebivalcev. V občini Oplotnica prevladujejo strnjena naselja v obliki gručastih in obcestnih vasi. V hribovitem predelu občine Oplotnica, na vrhovih slemen in na pobočjih, se nahaja tudi nekaj samotnih kmetij (Občina Oplotnica, Naselja, 2015).

Slika 4: Zemljevid naselij občine Oplotnica (Vir: Občina Oplotnica, Naselja, 2015).

4.2 Vpliv pokrajinske raznolikosti

Na območju občine Oplotnica se pojavljajo trije reliefni tipi: ravnina, gričevje in hribovje. Ravnina prevladuje v južni polovici občine, nato se proti severu nadaljuje v gričevje in hribovje, z večinoma južno orientacijo. Preko območja občine Oplotnica teče kot največji potok Oplotnica s svojimi pritoki. Razgiban relief predstavlja prehod med alpskim svetom na zahodu in panonskim svetom na vzhodu in leži v zmernem celinskem podnebnem pasu. Sever in jug občine se razlikujeta po povprečnih temperaturah, ki so v hribovitem severu nižje kot na ravninskem jugu občine, prav tako pa ima severni del večjo količino letnih padavin. V občini najdemo kar 8 različnih vrst prsti, od katerih se najpogosteje pojavljajo distrična rjava tla (sklenjeno gričevnato in hribovito območje na severu) in ravninski distrični psevdoglej (južni ravninski del). V splošnem prevladujejo kislila slabše rodovitna tla. V celotnem območju uspeva mešani gozd, ki pokriva kar 44 % občine. Zaradi svojega obsega in prostorske razporeditve so gozdovi eden najpomembnejših gradnikov krajine (Občina Oplotnica, 2015). V ravninskem delu so obdelovalne kmetijske površine, kot so njive, polja, travniki in pašniki (Geološke in pedološke značilnosti, 2016).

V dolini sta najbolj razvita poljedelstvo in vinogradništvo, živinoreja in gozdarstvo pa sta bolj izrazita na višje ležečih predelih, ki se počasi vzpenjajo proti Pohorju. Nekoč je bilo na tem območju veliko žag na vodni pogon, saj je to območje bogato z vodnimi viri, katerih ostanke lahko vidimo še danes (Geološke in pedološke značilnosti, 2016).

4.3 Hribovske kmetije

Razgiban teren na severu občine Oplotnica je vzrok, da se v občini nahaja kar nekaj hribovskih kmetij, na katerih sta obdelovanje zemljišč in kmetijska pridelava otežena. Med hribovske kmetije štejemo tiste, ki ležijo v gorsko-višinskem območju na več kot 600 m nadmorske višine oziroma ležijo pod 600 m nadmorske višine in imajo več kot 60 % kmetijskih zemljišč z nagibom nad 35 %. Za takšna območja so značilni težji življenjski pogoji, saj so povprečne temperature tu nižje, pozimi pade več snega, težja je dostopnost, velika je oddaljenost od večjih prometnic ter gospodarskih središč (Kerbler, 2007).

Slika 5: Razgiban teren hribovske kmetije v občini Oplotnica (Vir: Kolar T, 2016).

Preglednica 2: Ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev v Sloveniji in občini Oplotnica leta 2010.

	Ekonomska velikost na KMG (SO v 1000 EUR)	Ekonomska velikost na ha KZU (SO v 1000 EUR / ha)	Ekonomska velikost na GVŽ (SO v 1000 EUR / GVŽ)
SLOVENIJA	12,2	1,9	2,2
Oplotnica	15,2	2,8	1,8

Vir: SURS, 2016 a

Velikost kmetijskih gospodarstev v Oplotnici je v povprečju pomembno večja, kot je slovensko povprečje. Ekonomska velikost na glavo velike živine pa je v občini Oplotnica manjša kot v slovenskem povprečju (preglednica 2).

Preglednica 3: Glave velike živine v Sloveniji in Oplotnici v letu 2000 in 2010

	2000			2010		
	Število glav velike živine na kmetijsko gospodarstvo	Delež kmetijskih gospodarstev, ki redijo živino (v %)	Delež kmetij z živino	Število glav velike živine na kmetijsko gospodarstvo	Delež kmetijskih gospodarstev, ki redijo živino (v %)	Delež kmetij z živino
Slovenija	5,4	0,97	89,6	5,6	0,89	78,6
Oplotnica	7,0	1,7	91,3	8,4	1,55	83,1

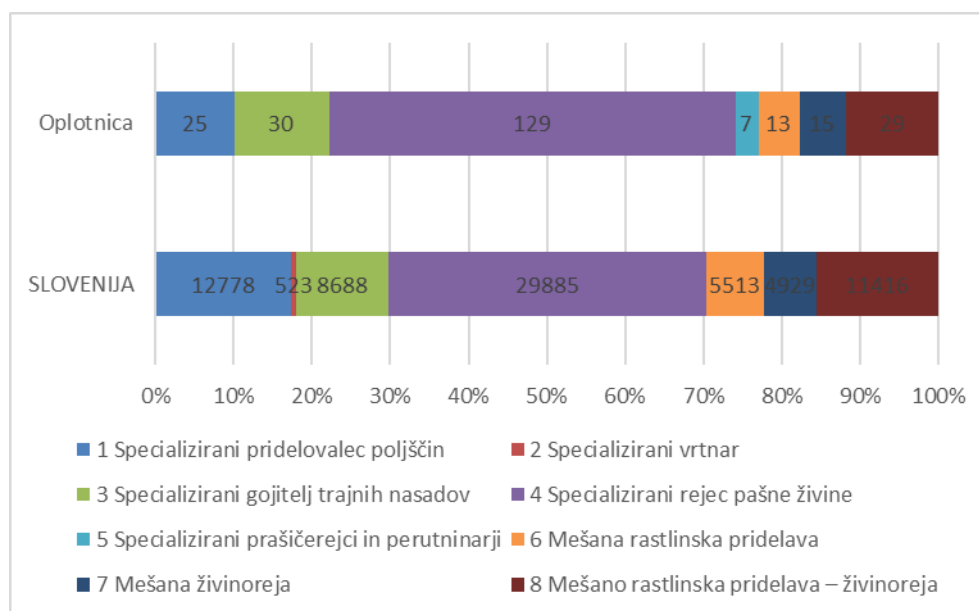
Vir: SURS, 2016 b.

Število glav velike živine na kmetijsko gospodarstvo se je tako v Sloveniji kot v občini Oplotnica v letu 2010 povečalo v primerjavi z letom 2000 in se je s 7 GVŽ na KMG povzpelo na 8,4 GVŽ/KMG. Delež kmetijskih gospodarstev, ki redijo živino, je v Sloveniji v letu 2010 upadel za 8 % v primerjavi z letom 2000, medtem ko se stanje v občini Oplotnica praktično ni spremenilo. Zmanjšanje števila glav velike živine na kmetijsko gospodarstvo je bilo opazno tudi v občini Oplotnica.

Preglednica 4: Prikaz tipov kmetovanja v občini Oplotnica in Sloveniji leta 2010

	0 Tip kmetovanja – SKUPAJ	1 Specializirani pridelovalci poljščin	2 Specializirani vrtnar	3 Specializirani gojitelji trajnih nasadov	4 Specializirani rejci pašne živine	5 Specializirani prašičerejci in perutninarji	6 Mešana rastlinska pridelava	7 Mešana živinoreja	8 Mešana rastlinska pridelava – živinoreja
SLOVENIJA	74646	12778	523	8688	29885		5513	4929	11416
Oplotnica	248	25	-	30	129	7	13	15	29

Vir: SURS, 2016 c.

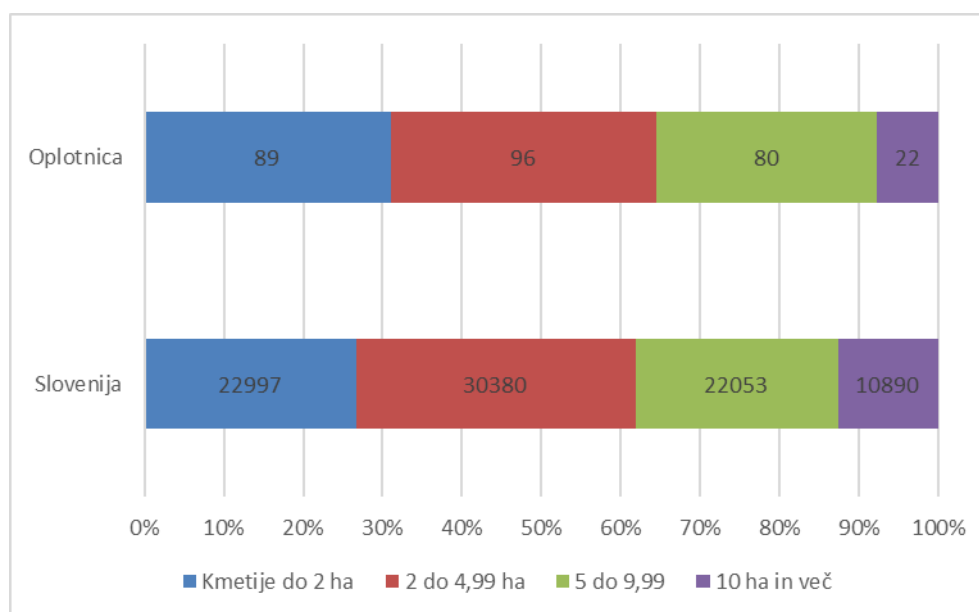
Slika 6: Prikaz tipov kmetovanja v občini Oplotnica in Sloveniji leta 2010.

Iz preglednice 4 in grafičnega prikaza je razvidno, da tako v Sloveniji, predvsem pa v občini Oplotnica, prevladuje vzreja pašne živine. V občini Oplotnica so še bolj zastopane kmetije, kjer prevladuje gojenje trajnih nasadov, mešana rastlinska pridelava z živinorejo, v Sloveniji pa specializirani pridelovalci poljščin. Vsekakor je očitno, da se kmetijstvo v Sloveniji vse bolj specializira.

Preglednica 5: Kmetije po velikostnih razredih

	KZU- SKUPAJ	Kmetije do 2 ha	2 do 4,99 ha	5 do 9,99	10 ha in več
Slovenija	86320	22997	30380	22053	10890
Oplotnica	287	89	96	80	22

Vir: SURS, 2016 d

Slika 7: Kmetije po velikostnih razmerah.

V preglednici 5 vidimo, da prevladujejo kmetije z velikostjo 2 do 4,99 ha tako v Sloveniji kot v občini Oplotnica. V občini Oplotnica je več t. i. majhnih kmetij s površino do 2 ha, smo pa tudi pri velikosti kmetij pričr povečevanju povprečne velikosti, kar tudi kaže na specializacijo in deloma intenzifikacijo kmetijske dejavnosti.

5 REZULTATI IN RAZPRAVA

5.1 Uveljavljenost dopolnilnih dejavnosti na kmetiji

5.1.1 Razvoj dopolnilnih dejavnosti v Sloveniji

Število kmetij, ki imajo registrirano dopolnilno dejavnost na kmetiji, se je med leti 2004–2014 močno povečalo. Kmetje običajno registrirajo več dopolnilnih dejavnosti, glavni vzrok pa je izboljšanja ekonomskega statusa. Najpogosteje registrirana dopolnilna dejavnost so storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi (prijavljenih 4268), po razširjenosti jim sledijo predelava kmetijskih pridelkov (3603 prijavljenih) in turizem na kmetiji (1904 prijavljenih). Skupno število kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo se je iz 2215 v letu 2004 povečalo na 13.444 leta 2014, kar je približno šestkrat več kot leta 2004. Najbolj se je na kmetiji povečalo število dopolnilnih dejavnosti prodaje pridelkov in izdelkov okoliških kmetij. Dopolnilne dejavnosti so močno povezane s potrebami, naravnimi danostmi in dediščino lokalnih skupnosti (Potočnik Slavič in sod., 2016).

Preglednica 6: Dopolnilne dejavnosti na kmetijah – po vrstah (stara Uredba iz leta 2014)

Ozn. dejav.	Dejavnost (po šifrantu MKGP)	2004	2008	2011	2014
1	predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov	429	639	1537	3603
2	prodaja pridelkov in izdelkov okoliških kmetij na kmetiji	7	49	177	521
3	turizem na kmetiji	446	790	1359	1904
4	dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji	127	312	576	1065
5	pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov	26	75	247	609
6	storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi	860	1963	2878	4268
7	izobraževanje na kmetijah, povezano s kmetijsko, z gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji	20	82	263	592
8	zbiranje in kompostiranje odpadnih organskih snovi	6	9	14	18
9	ribogojstvo in predelava sladkovodnih rib	0*	12	20	24
10	aranžiranje ter izdelava vencev, šopkov ipd. iz lastnega cvetja	0	13	37	53
11	kmetijske dejavnosti, ki se v prehodnem obdobju lahko registrirajo kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji	294	772	770	787
	Skupaj	2215	4716	7878	13444

Vir: Register dopolnilnih dejavnosti, 2004, 2008, 2011, 2014.

S spremembo Uredbe o dopolnilnih dejavnosti leta 2015, ko so se nekoliko zaostri pogoji in uvedba dodatnega plačila za zdravstveno zavarovanje, je število kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi sprva nekoliko upadlo. Po zadnjih informacijah pa se v letu 2016 razmere umirjajo, skupno število dopolnilnih dejavnosti pa bo nekoliko nižje kot pred spremembo uredbe.

5.1.2 Pregled po posameznih vrstah dopolnilne dejavnosti na kmetijah v občini Oplotnica

Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetijah (2015) določa vrste dopolnilnih dejavnosti v podrobnejšem seznamu dopolnilnih dejavnosti v prilogi k tej uredbi: seznam dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. V nadaljevanju predstavljamo dejavnosti, ki so zastopane na preučevanih kmetijah v občini Oplotnica. To so: gozdarske storitve, predelava mesa, proizvodnja mleka in sirarstva, proizvodnja kruha, svežega peciva in slaščic, predelava medenih izdelkov, lomljenje kamna, proizvodnja električne energije iz obnovljivih virov, storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo.

Gozdarske storitve kot dopolnilna dejavnost

Veliko prebivalcev na kmetijah ima poleg obdelovalne zemlje v lasti tudi gozdove. Današnja pomanjkljivost je predvsem neizkoriščenost gozdnega potenciala, saj se ljudje premalo zavedajo, da lahko gozd lastniku zagotavlja stalni vir dohodka. Les je v različnih oblikah možno koristiti za domače potrebe ali pa ga namenimo v prodajo (Gozd je vir stalnega dohodka, 2012). Kmetije z gozdnimi površinami lahko dosežejo dodatni dohodek z dopolnilno dejavnostjo, usmerjeno v obdelavo in prodajo različnih lesenih izdelkov in produktov. Gozd predstavlja enega od pomembnih naravnih obnovljivih virov, s katerim lahko ob primernem izkoriščanju zagotovimo ustrezno preskrbo lesno-predelovalne industrije z lesenimi surovinami, hkrati pa lahko zagotovimo tudi določeno stopnjo energetske samooskrbe prebivalstva (Občina Oplotnica, 2015). Pri dopolnilni dejavnosti predelave lesa je mogoče izdelovati veliko različnih izdelkov: od razreza lesa do številnih izdelkov domače obrti. Kmetije lahko dodatno opravljajo tudi storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo. Kmet oziroma nosilec dopolnilne dejavnosti mora zagotovi delovne pogoje, ki omogočajo varno delo in so prilagojeni vrsti dela – obdelave lesa ter so skladni s tehničnimi pogoji, ki jih določa veljavna zakonodaja (Kulovec in sod., 2002). V Sloveniji ima veliko kmetij registrirano dopolnilno dejavnost v okviru gozdarstva, kar lahko deloma pripišemo tako pomembnosti dohodka iz gozdarstva, kot tudi napredni kmetijski politiki na tem področju v zadnjih letih. Občina Oplotnica ima zaradi svoje lege in geografskih značilnosti velik potencial za razvoj gozdarske dopolnilne dejavnosti. Zaradi velike gozdnatosti območja se danes na tem območju ne spodbuja povečanja gozdnih površin. Ocenjuje se, da bo gozdnatost v občini v prihodnje stabilna (Občina Oplotnica, 2015).

Predelava mesa kot dopolnilna dejavnost

Tehnologije predelave mesa se razlikujejo glede na vrsto mesa in značilnosti posameznih regij. Specifični okus je odvisen tudi od receptur. V primeru, da so izdelki namenjeni prodaji, je v vseh stopnjah predelave potrebno upoštevati higiensko-tehnične zahteve za prostore, osebje in opremo, ki pride v stik z izdelki, saj le na ta način zagotovimo zdravstveno ustrezna živila. Dovoljeno je uporabljati le meso živali, ki so na kmetiji najmanj tri mesece. Vsak obrat mora biti registriran pri Upravi za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, ki tudi opravlja inšpekcijske preglede (Kulovec in sod., 2002).

Proizvodnja mleka in sirarstvo

Dopolnilna dejavnost proizvodnje mleka kmetom omogoča, da proizvajajo in prodajajo izdelke, ki imajo dodano vrednost, saj gre lahko za tradicionalne izdelke, ki jih v veleblagovnicah ni mogoče kupiti. Nosilec dopolnilne dejavnosti mora zagotoviti ustrezno higiensko tehnično stanje (Kulovec in sod., 2002).

Slika 8: Proizvodnja mlečnih izdelkov na območju občine Oplotnica (Vir: Kolar T, 2016).

Proizvodnja kruha, svežega peciva in slaščic

Količine kruha so omejene na 250 kg tedensko, količina potic in drugega peciva pa na 40 kg tedensko v primeru, da na kmetiji pečejo kruh in druge izdelke iz kupljene moke na tradicionalni način. Brez količinskih omejitev pri peki pa so kmetije, na katerih uporabljajo najmanj 50 % lastnih surovin. Za omenjene kmetije ni predpisan tradicionalni način priprave, vendar je velikokrat povpraševanje tisto, ki nosilca dejavnosti spodbudi k proizvodnji tradicionalnih pekovskih izdelkov (Kulovec in sod., 2002).

Pridelava medenih izdelkov kot dopolnilna dejavnost

Po veljavni zakonodaji morajo čebelarji pri prodaji pridelkov, kot so med, cvetni prah, matični mleček, nepredelani propolis upoštevati dobro kmetijsko prakso, ki temelji na načelih sistema HACCP. Vsak čebelar (oziroma kakršenkoli pridelovalec živil), ki daje čebelje pridelke v promet, mora zagotoviti varnost in sledljivost živil ter imeti izpostavljen notranji nadzor. Notranji nadzor lahko čebelar vzpostavi na podlagi svojega sistema ali upošteva smernice dobrih higienskih navad v čebelarstvu.

Pogoj za legalno prodajo izdelkov je registracija ustrezne dopolnilne dejavnosti in s tem pridobitev dovoljenja upravne enote (Kaj pravi zakonodaja o prodaji čebeljih pridelkov in čebeljih izdelkov, 2016).

Lomljenje kamna

Med dejavnosti, ki so povezane s tradicionalnimi znanji na kmetiji, spada tudi lomljenje kamna. Za omenjene dejavnosti posebni pogoji niso določeni. Če gre za dopolnilne dejavnosti domače ali umetnostne obrti, se dovoljenje za opravljanje dejavnosti izda ob upoštevanju strokovnega mnenja Obrtne zbornice Slovenije (Priročnik za začetnike možnosti registracije podjetniške dejavnosti na podeželju, 2013).

Proizvodnja električne energije iz obnovljivih virov

Sončna energija

Izkoriščanje sončne energije oziroma pretvarjanje sončne energije v električno energijo s pomočjo sončnih celic je zadnja leta precej aktualno, saj je namestitev enostavna in zahteva minimalno vzdrževanje (Bezovnik, 2009). V občini Oplotnica ima vedno več kozolcev, hlevov in drugih gospodarskih poslopij na strehah sončne elektrarne. S proizvodnjo zelene električne energije prispevajo tako k ohranjanju okolja in izkoristijo možnost dodatnega zaslužka (Goršak, 2012).

Slika 9: Sončne celice na hlevu (Vir: Delo in dom 2015).

Vodna energija

Vodna energija spada med čiste obnovljive vire, saj njena pretvorba v električno energijo ne onesnažuje okolja in tako skrbi za zmanjševanje emisij plinov tople grede. Pretočne hidroelektrarne izkoriščajo veliko količino vode, ki ima relativno majhen padec. Reko zajezi, ne ustvarja pa zaloge vode. Slabost teh hidroelektrarn je, da sta proizvedena energija in oddana moč odvisni od pretoka, ki skozi leto niha. Prednosti malih hidroelektrarn so: ni onesnaževanja, dolga življenjska doba in relativno nizki obratovalni stroški. Pretočne elektrarne lahko stojijo samostojno ali pa v verigi več elektrarn (Goršak, 2012).

Slika 10: Mala hidroelektrarna Hohler (Vir: Kolar T, 2016).

Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo

Med storitve z mehanizacijo štejemo: delo s traktorjem in z drugo strojno opremo, vzdrževanje cest in pluzenje snega, prevozi mleka s traktorjem, vzdrževanje zelenic.

Za upravljanje storitev s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo morajo biti izpolnjeni tudi drugi veljavni predpisi, kot so Zakon o varnosti pri delu, Zakon o varnosti cestnega prometa.

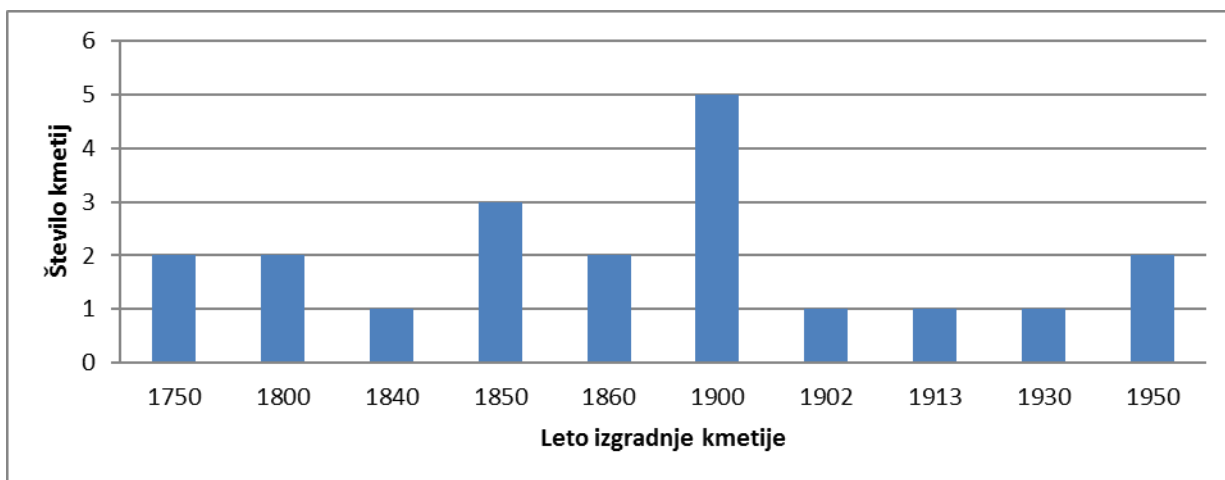
Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi ter oddajo le teh v najem lahko kot dopolnilno dejavnost opravljamo do 1.500 ur letno (Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, 2016).

5.2 Rezultati terenskega dela

V nadaljevanju so predstavljene glavne ugotovitve ankete, ki smo jo izvedli v juniju 2016 na vseh 20 kmetijah v območju občine Oplotnica, kjer izvajajo dopolnilne dejavnosti.

Obstoj kmetije

V začetku nas je zanimalo, koliko časa izbrane kmetije že obstajajo oziroma kakšno tradicijo kmetovanja imajo. Ugotovili smo, da sta najstarejši kmetiji zaživele že okoli leta 1750, med anketiranimi »najmlajši« pa sta bili ustanovljeni takoj po 2. svetovni vojni, okoli leta 1950. Hkrati ugotavljamo, da po letu 1950 na območju občine Oplotnica ni bilo ustanovljenih novih kmetij, ki bi imele danes registrirano dopolnilno dejavnost.

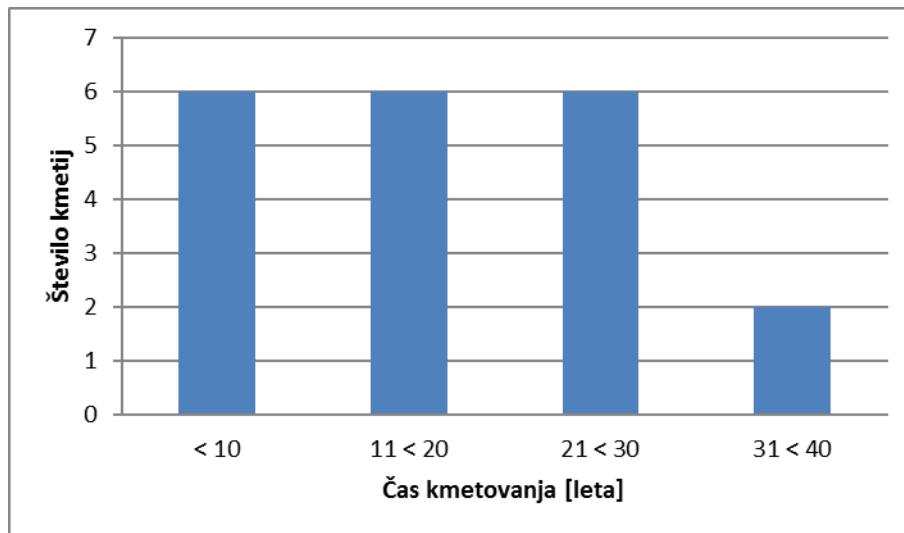

Slika 11: Začetek delovanja kmetije.

Takšni odgovori kažejo dvoje. Tradicija kmetovanja je na proučevanem območju dolga, kmetije pa, ki so se odločile za uvajanje dopolnilnih dejavnosti, so stabilna kmetijska gospodarstva z dolgoletno tradicijo delovanja.

Obdobje kmetovanja trenutnega nosilca dejavnosti

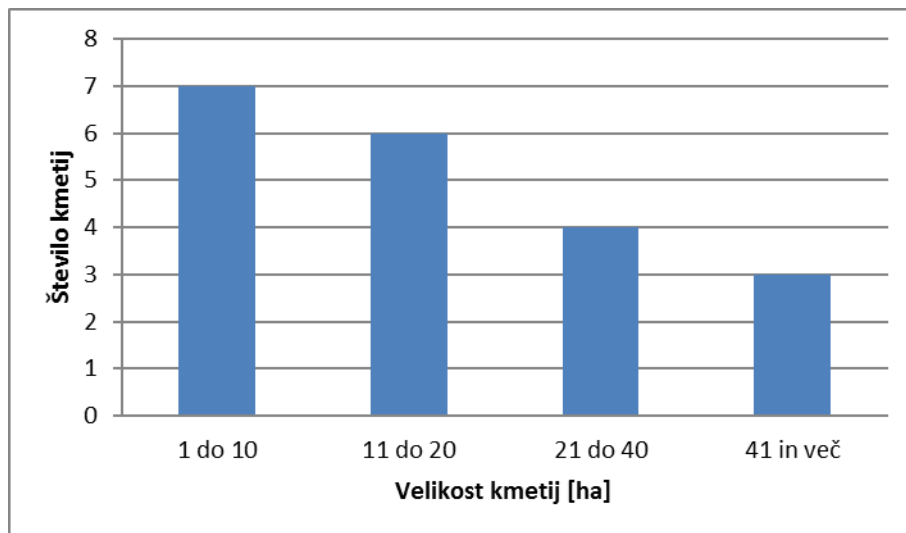
Zanimalo nas je tudi, koliko časa trenutni nosilci dejavnosti že kmetujejo. Rezultat je pokazal, da enako število kmetov z registrirano dopolnilno dejavnostjo kmetuje do 10 let, od 11 do 20 let in od 21 do 30 let, pri dveh kmetijah pa je nosilec dejavnosti med 30 do 40 let. Takšen rezultat smo le deloma pričakovali, saj starejši gospodarji pogosto ne predajo kmetije naslednikom še v času, ko je naslednik mlad in ima ideje za izboljšanje dela – ta element se v Sloveniji postopoma izboljšuje.

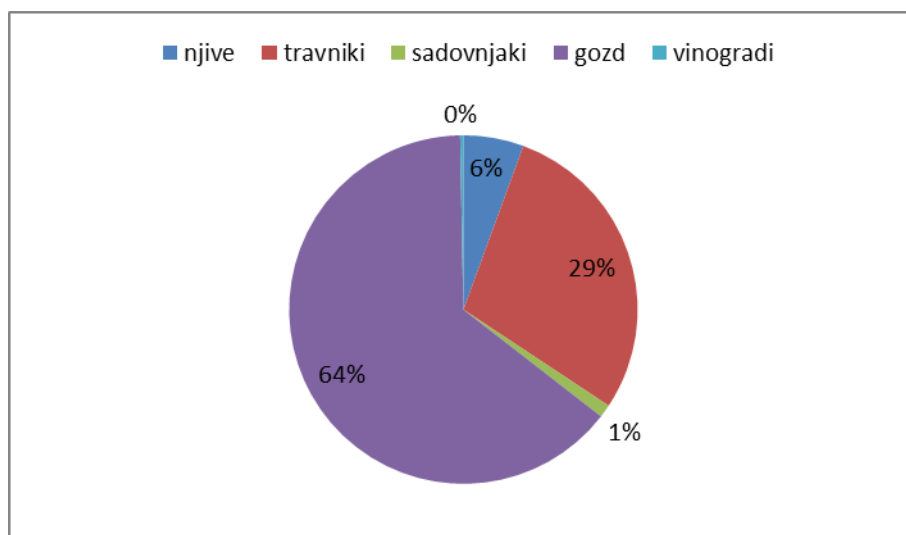
Slika 12: Čas kmetovanja trenutnega nosilca dejavnosti.

Velikost kmetije

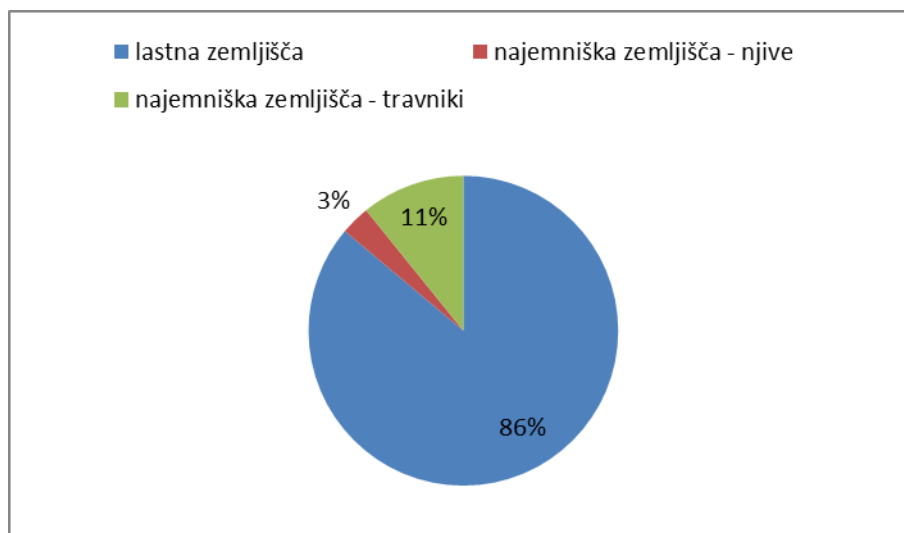
Anketirance smo spraševali po velikosti kmetijskih zemljišč ter strukturi lastnih in najetih zemljišč. Na sliki 13 so prikazani velikostni razredi celotnih kmetijskih zemljišč, kamor smo zajeli njive, travnike, sadovnjake, gozd in vinograde. Največji delež kmetij je v velikostnem razredu do 10 ha in 11 do 20 ha. Najmanjša kmetija z registrirano dopolnilno dejavnostjo obsega 0,3 ha, saj se ukvarjajo s pridelavo in prodajo medu. Največja kmetija z registrirano dopolnilno dejavnostjo pa obsega 80 ha in se ukvarjajo z živinorejo kot osnovno dejavnostjo in obnovljivimi viri energije kot dopolnilno dejavnostjo. Razvoj dopolnilnih dejavnosti naj bi bil bolj pogost na manjših kmetijah, ki jim kmetijska dejavnost ne zagotavlja zadostnega dohodka (Jurše, 2008). Pri sami strukturi lastnih zemljišč močno prevladujejo gozdovi, ki obsegajo kar 64 % vseh kmetijskih zemljišč, kar je več od slovenskega povprečja (58 %). Anketirani so imeli med 1 ha in 70 ha gozdnih površin. Na drugem mestu so z 29 % travnate površine. Najmanj je njiv, vinogradov in sadovnjakov (slika 14), saj je teren na območju občine Oplotnica razgiban in hribovit in neprimeren za večje poljedelske in vinogradniške površine. Skupaj ima 11 kmetov v najemu 14 % zemljišč, pri čemer imajo v najemu samo travnike in njive (slika 15), ki se nahajajo v nižinskem južnem delu občine Oplotnica. Ostali kmetje nimajo najetih zemljišč.

Slika 13: Velikost kmetije – velikostni razredi.

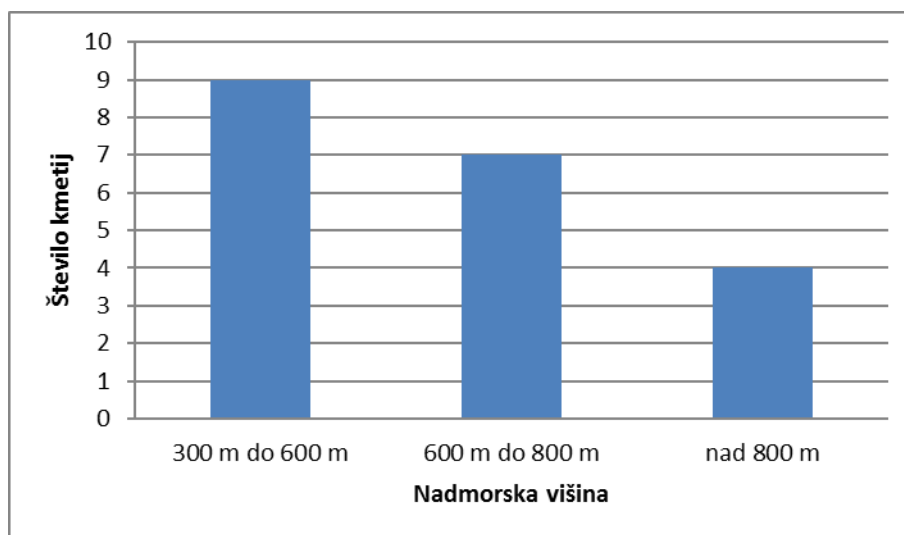
Slika 14: Struktura lastnih kmetijskih zemljišč.

Slika 15: Lastna zemljišča in zemljišča v najemu.

Nadmorska višina izbranih kmetij

Največ kmetij (11) je v višinskem pasu nad 600 m, od tega so 4 kmetije nad 800 m nadmorske višine. Najvišja kmetija se nahaja na 870 m. Teh 11 kmetij štejemo med višinske kmetije, kar pomeni, da lahko kmetje dobijo podporo, s katero nadomestijo izgubo dohodka kot posledico težjih pogojev kmetovanja v gorskih območjih. Ostalih 9 kmetij se nahaja na višini med 300 in 600 m, nižje se ne nahaja nobena kmetija, saj je celotno območje občine Oplotnica na višini nad 300 m.

Slika 16: Nadmorska višina kmetij.

Vrsta dopolnilne dejavnosti

V anketi nas je zanimalo, katera dopolnilna dejavnost se na kmetijah v občini Oplotnica najpogosteje pojavlja. Skupaj je v občini prisotnih 11 različnih dopolnilnih dejavnosti (preglednica 7), ki se navezujejo na izdelke in storitve. Rezultat je pokazal, da z 20 % prevladuje dopolnilna dejavnost vzdrževanja cest in pluženja snega. Zaradi višinske lege pozimi na severnem delu občine Oplotnica pade večja količina snega kot v dolinah in je potrebnih več vzdrževalcev. S 15 % sledita izdelava žaganega, skobljanega in impregniranega lesa ter pridobivanje in pridelava električne energije iz obnovljivih virov. Gozdnatost v občini Oplotnica je po površini najobsežnejša raba prostora, saj obsega 44 % občine (občina Oplotnica, 2015), zato se veliko dejavnosti navezuje na sečnjo in predelavo lesa.

Podatki torej kažejo, da je bilo maja 2015 v občini Oplotnica registriranih 20 kmetij s 36 različnimi dopolnilnimi dejavnostmi. Z anketiranjem, ki smo ga opravili leta 2016, je bilo registriranih 20 kmetij z 21 različnimi dopolnilnimi dejavnostmi (res pa je, da nekateri niso navajali tistih dejavnosti, ki jih v praksi ne izvajajo). Iz tega razberemo, da vse kmetije, razen ene, danes izvajajo (prednostno) le eno dopolnilno dejavnost.

Preglednica 7: Vrste dopolnilnih dejavnosti v občini Oplotnica – podatki s terena

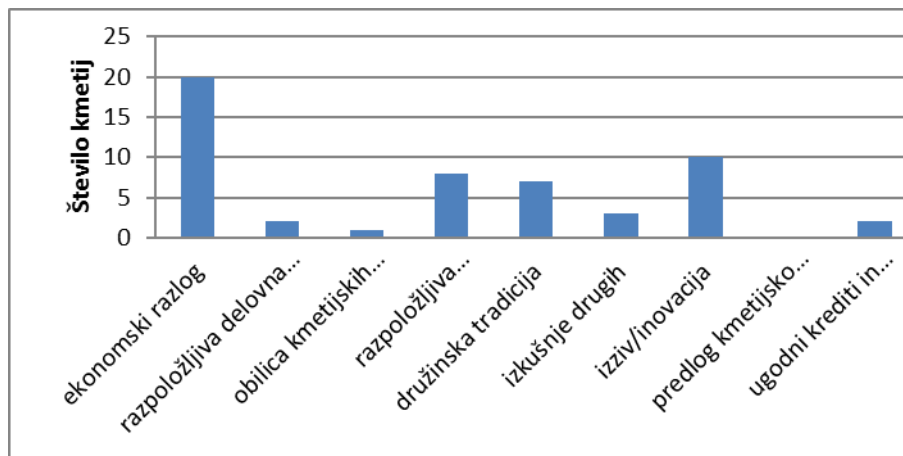
Število nosilcev z dejavnostjo	Glavne skupine dopolnilnih dejavnosti	Podskupine dopolnilnih dejavnosti
4	Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo, zakol živali ter ročna dela	Vzdrževanje cest in pluženje snega
3	Predelava gozdnih lesnih sortimentov	Izdelava žaganega, skobljanega in impregniranega lesa
3	Predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov	Pridobivanje in pridelava električne energije iz obnovljivih virov (hidroelektrarna, sončna elektrarna)
2	Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo, zakol živali ter ročna dela	Prevozi mleka
2	Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo, zakol živali ter ročna dela	Delo s traktorjem in z drugo strojno opremo na kmetiji
1	Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oz. izdelki	Proizvodnja kruha, svežega peciva in slaščic
1	Predelava primarnih kmetijskih pridelkov	Mlekarstvo in sirarstvo
1	Predelava primarnih kmetijskih pridelkov	Predelava medu, cvetličnega prahu, matičnega mlečka, propolisa in voska
1	Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oz. izdelki	Lomljenje kamna
1		Reja perutnine
1	Predelava primarnih kmetijskih pridelkov	Predelava mesnih izdelkov

Preglednica 8: Registrirane dopolnilne dejavnosti - maj 2015, MKGP

Vrsta dopolnilnih dejavnosti	št. dop. dejavnosti
Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji – peka kruha	2
Kmetijske dejavnosti, ki se v prehodnem obdobju lahko registrirajo kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji – perutninarstvo	3
Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov – les	1
Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov – les – drugi izdelki iz lesa	1
Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov – les – lesena embalaža	1
Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov – les – lesni briketi, sekanci, polena	1
Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov – les – žagan, skobljan ali impregniran	1
Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov – mesnih živil – mesa in mesnih izdelkov	1
Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov – pijače – vermut in druga aromatizirana vina iz svežega grozdja	1
Pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov – lesna biomasa	1
Pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov – sončni vir	4
Storitve s kmetijsko ter z gozdarsko mehanizacijo in opremo – gozdarsko mehanizacijo – posek lesa	2
Storitve s kmetijsko ter z gozdarsko mehanizacijo in opremo – gozdarsko mehanizacijo – spravilo lesa iz gozda	2
Storitve s kmetijsko ter z gozdarsko mehanizacijo in opremo – kmetijsko mehanizacijo	3
Storitve s kmetijsko ter z gozdarsko mehanizacijo in opremo – kmetijsko mehanizacijo – delo s traktorjem in z drugo strojno opremo na kmetijah	2
Storitve s kmetijsko ter z gozdarsko mehanizacijo in opremo – kmetijsko mehanizacijo – prevozi mleka s traktorjem	2
Storitve s kmetijsko ter gozdarsko mehanizacijo in opremo – kmetijsko mehanizacijo – vzdrževanje cest in plußenje snega	3
Storitve s kmetijsko ter z gozdarsko mehanizacijo in opremo – kmetijsko mehanizacijo – vzdrževanje zelenic	2
Storitve s kmetijsko ter z gozdarsko mehanizacijo in opremo – storitve z opremo – izdelava lesnih briketov, sekancev, cepancev	1
Storitve s kmetijsko ter z gozdarsko mehanizacijo in opremo – storitve z opremo – žaganje lesa	2
Skupna vsota	36

Razlogi za uvedbo dopolnilne dejavnosti

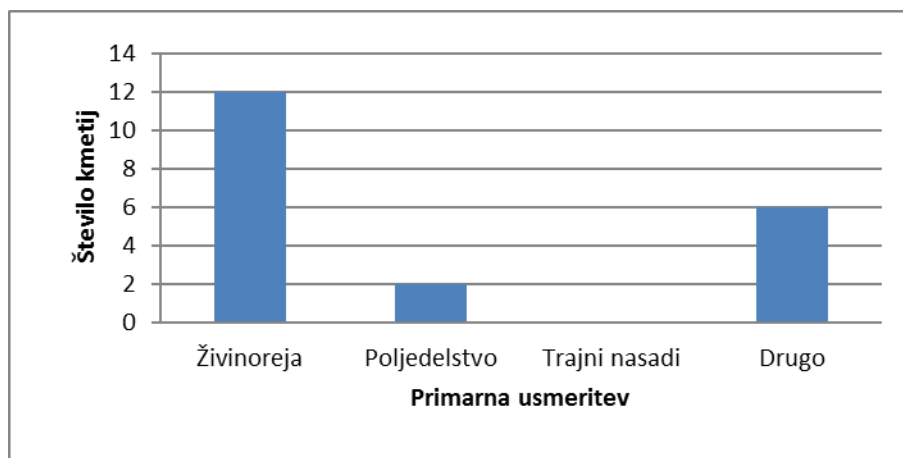
Zanimali so nas razlogi za uvedbo in registracijo dopolnilne dejavnosti. Anketiranci so lahko izbrali več odgovorov. Iz slike 17 je razvidno, da je bil izmed vseh podanih razlogov najpogostejši razlog izboljšanje ekonomskega statusa, ki so ga navedli prav vsi anketirani. Na drugem mestu je z desetimi odgovori sledilo mnenje, da dopolnilna dejavnost predstavlja dodaten izziv, pomemben delež pa sta imeli tudi dejstva, da imajo kmetje doma razpoložljivo mehanizacijo in pa družinska tradicija. Prisotna inovativnost med anketiranci je pokazatelj, da nosilci dopolnilne dejavnosti pozitivno razmišljajo in sledijo razvojnim trendom. Zanimivo je dejstvo, da so ugodni krediti in subvencije le minimalno prispevali k uvedbi dopolnilne dejavnosti na kmetiji, čeprav smo pričakovali, da bodo subvencije imele pomembnejšo vlogo pri odločanju.

Slika 17: Razlogi za uvedbo dopolnilne dejavnosti.

Primarna usmeritev dopolnilne dejavnosti

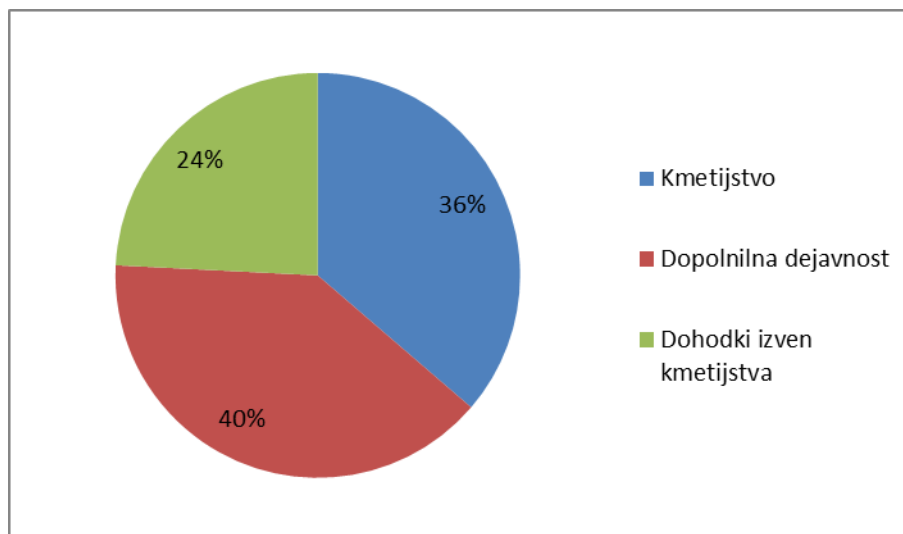
Iz podatkov na sliki 18 vidimo, da je v 60 % primarna usmeritev dopolnilne dejavnosti usmerjena v živinorejo, 10 % v poljedelstvo, 30 % pa predstavljajo druga področja, kot so peka kruha, čebelarstvo, kamnoseštvo, obnovljivi viri energije in prodaja mleka. Pričakovano je primarna usmeritev na kmetijah z dopolnilno dejavnostjo živinoreja, saj zaradi visoke nadmorske višine na kmetijskih površinah občine Oplotnica prevladujejo travniki in pašniki.

Slika 18: Primarna usmeritev dopolnilne dejavnosti.

Dohodek kmetije iz dopolnilne dejavnosti

Zanimalo nas je, kolikšen delež dohodka prispeva dopolnilna dejavnost v primerjavi z osnovnim dohodkom iz kmetijstva. Iz slike 19 je razvidno, da kar 40 % dohodka (največji delež) predstavlja dopolnilna dejavnost, s 36 % sledijo ostali dohodki iz kmetijstva, 24 % pa predstavljajo dohodki izven kmetijstva, ki jih prejmejo z delom v službi. Ugotavljamo, da dopolnilna dejavnost v precejšni meri izboljša ekonomski status kmetije.

Slika 19: Struktura dohodkov kmetij z dopolnilno dejavnostjo.

Agrotehnične ovire

Zanimalo nas je, s kakšnimi agrotehničnimi ovirami se srečujejo nosilci dopolnilnih dejavnosti. Rezultat je izražen kot povprečna ocena vseh odgovorov, pri čemer ocena 1 pomeni velike težave in ocena 5 – ni težav. Ugotovili smo, da največjo oviro predstavljajo pridelovalni pogoji, saj se dobra polovica kmetij nahaja na hribovitem območju na nadmorski višini preko 600 m. Najmanjšo oviro predstavlja pomanjkanje kmetijskih zemljišč (preglednica 9). Anketiranci so imeli možnost podati tudi odgovor »drugo«, pri čemer je le ena oseba odgovorila, da agrotehnično oviro predstavljajo omejeni dejavniki za kmetijstvo, saj njihova kmetija leži na zelo odročnem in težko dostopnem območju.

Preglednica 9: Agrotehnične ovire

Agrotehnične ovire	Povprečna ocena
Pomanjkanje kmetijskega zemljišča	3,32
Pridelovalni pogoji	2,95
Delovna sila	3,26

Prednosti in slabosti kmetije

Raziskovali smo glavne prednosti in slabosti, s katerimi se srečujejo nosilci dopolnilnih dejavnosti. Iz preglednice 10 lahko vidimo, da so nosilci dopolnilnih dejavnosti najbolj zadovoljni s kakovostjo pridelkov oziroma živil, saj je bila povprečna ocena tu najvišja (4,05). Zelo zadovoljni (povprečna ocena 3,95) so bili anketirani tudi z razvojem dopolnilne dejavnosti. Razmeroma nizko oceno pa je dobilo področje dodatne ponudbe (2,37), saj imajo kmetije registrirano le eno dopolnilno dejavnost. Menimo, da imajo kmetije na tem območju zaradi bližine Rogle in Pohorja velik potencial za razvoj turistične dejavnosti v zimskem in poletnem času in bi na ta način lahko močno razširili obstoječo ponudbo. Prav tako Občinski prostorski načrt občine Oplotnica (2015) predvideva razvoj turističnih in pristočasnih dejavnosti kot enega izmed pomembnih razvojnih programov.

Preglednica 10: Prednosti in slabosti kmetije

Prednosti in slabosti kmetije	Povprečna ocena
Možnosti za trženje	3,79
Raznolikost – pestrost ponudbe	3,21
Kakovost pridelkov oz. živil	4,05
Dobra lega kmetije	3,12
Dodatna ponudba – npr. ogledi	2,37
Razvite dopolnilne dejavnosti	3,95

Problemi, s katerimi se srečujejo nosilci dopolnilnih dejavnosti

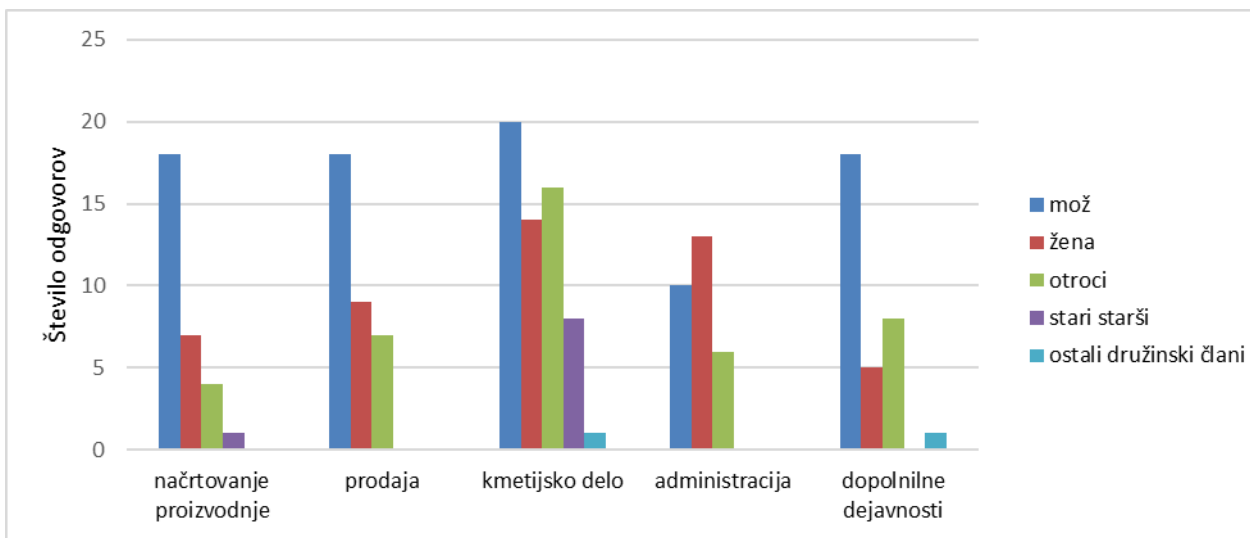
Iskali smo glavne vzroke, ki nosilcem dopolnilnih dejavnosti otežujejo delo. To vprašanje je bilo odprtega tipa, tako da so anketirani lahko izrazili svoje mnenje neodvisno od zastavljenega vprašalnika. Iz preglednice 11 je razvidno, da pri 25 % anketiranih največji problem predstavlja lokacija kmetije zaradi omejenih dejavnikov za kmetovanje. Prav tako je 25 % anketiranih poročalo, da veliko težavo povzročajo vremenske razmere. Na drugem mestu z 20 % sledijo vzroki, kot so: slaba odkupna cena produktov (mlekarstvo in sirarstvo ter perutninarstvo), prodaja produktov in finance, saj jim ti dejavniki ne omogočajo napredka in razvoja, kot bi si ga želeli. Posamezniki so poročali o bolj specifičnih problemih, kot so bolezen čebel, pogosti pregledi inšpektorjev, pomanjkanje delovne sile in prilagodljivost mehanizacije.

Preglednica 11: Problemi, s katerimi se soočajo nosilci dopolnilne dejavnosti

Število odgovorov	Problemi, s katerimi se soočate
5	Lokacija kmetije – OMD
5	Vremenske razmere
4	Slaba odkupna cena produktov
4	Prodaja produktov
4	Finance
1	Pogosti pregledi inšpektorjev
1	Bolezen čebel
1	Delovna sila
1	Prilagodljivost mehanizacije

Vloga aktivnih članov družine pri delu in odločanju na kmetiji

Analiza vlog aktivnih članov pri delu in odločanju na kmetiji (slika 20) je pokazala, da imajo glavno vlogo pri načrtovanju, prodaji, kmetijskem delu in dopolnilnih dejavnostih moški. Moški so že od nekdaj na kmetijah imeli glavno besedo in poprijeli za vsa dela, ki so za ženske in otroke velikokrat naporna. Pri administraciji pa danes glavno vlogo večinoma prevzamejo ženske, saj to delo ni fizično naporno. Otroci imajo največjo vlogo pri kmetijskem delu, najmanjšo pa pri načrtovanju, sicer pa imajo vlogo tudi pri prodaji, administraciji in dopolnilnih dejavnostih. Stari starši imajo vlogo samo še pri kmetijskem delu (vendar manjšo kot moški, ženske in otroci) in minimalno pri načrtovanju, v ostalih delih upravljanja na kmetiji niso več aktivni.

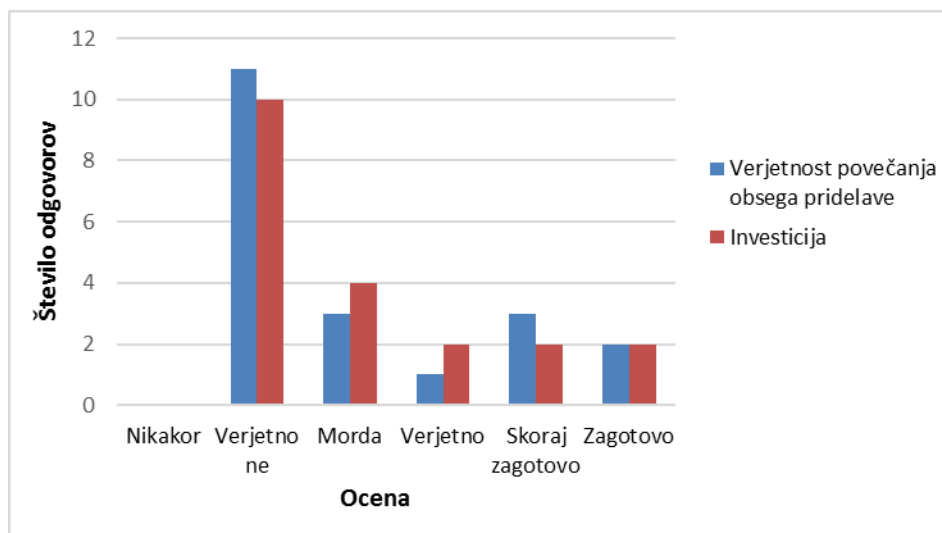

Slika 20: Vloga aktivnih članov družine pri delu in odločanju na kmetiji.

Verjetnost povečanja obsega pridelave v naslednjih 3–5 letih

Zagotovo in skoraj zagotovo bodo svojo dopolnilno dejavnost širili na petih kmetijah (slika 21). Zagotovo povečanje predvidevajo na področju čebelarstva (za 30 %) ter sirarstva (za 75 %), skoraj zagotovo na področju kamnoseštva (za 20 %), zelenjadarstva in eko reje jajc (za 30 %) ter perutninarstva (za 100 %). Morda ali verjetno bodo dopolnilno dejavnost širili na štirih kmetijah, in sicer v smer živinoreje, pridelave mleka in predelave lesa. Ugotovili smo, da nosilci dopolnilnih dejavnosti pri širjenju razmišljajo predvsem na ekonomsko korist in inovativnost ter na ta način stremijo k boljšemu položaju in konkurenčnosti. Na večini kmetij (11) širjenje dopolnilne dejavnosti v naslednjih treh do pet letih ne načrtujejo.

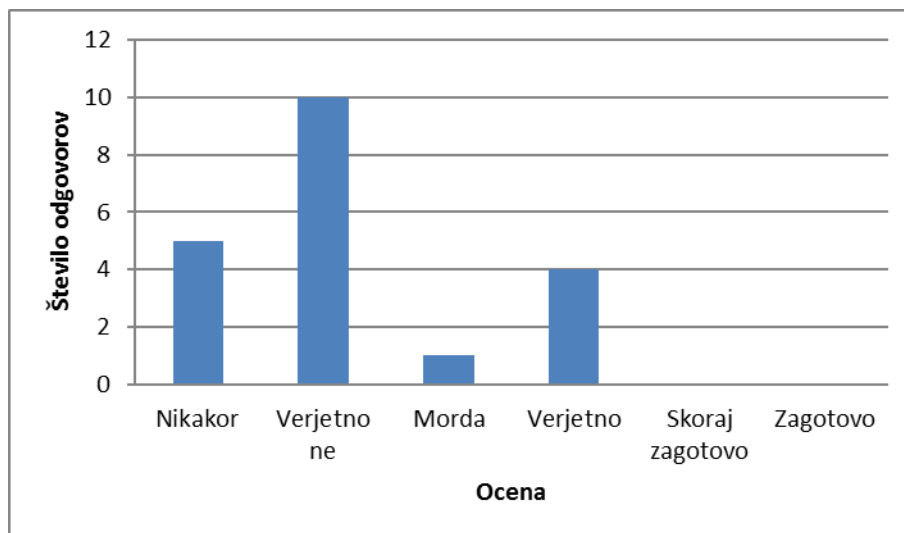
Kmetje, ki načrtujejo povečanje obsega pridelave, bodo morali investirati, zato sta rezultata verjetnosti povečanja obsega in investicij primerljiva, saj je povečanje pogojeno z investicijo. Vrednosti investicij se razlikujejo glede na vrsto in obseg povečanja dopolnilne dejavnosti. Najmanjšo investicijo (2.000 eur) načrtujejo za povečanje obsega čebelarstva, okoli 50.000 eur se načrtuje za povečanje obsega pri več kmetijah za različna področja, največjo investicijo pa imajo na kmetiji, kjer načrtujejo uvedbo dopolnilne dejavnosti perutninarstva (100.000 eur) in na kmetiji, kjer načrtujejo 75 % širjenje kmetijstva (400.000 eur). Investicijo predvidevajo pri polovici kmetijskih gospodarstev, kar kaže na to, da ima razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v občini Oplotnica pozitiven trend. Nosilci dopolnilne dejavnosti bodo investirali predvsem v mehanizacijo in opremo, v dveh primerih tudi v dodatno dopolnilno dejavnost.

Slika 21: Verjetnost povečanja obsega pridelave in načrtovane investicije.

Nakup ali najem dodatnih kmetijskih zemljišč v naslednjih 3–5 letih

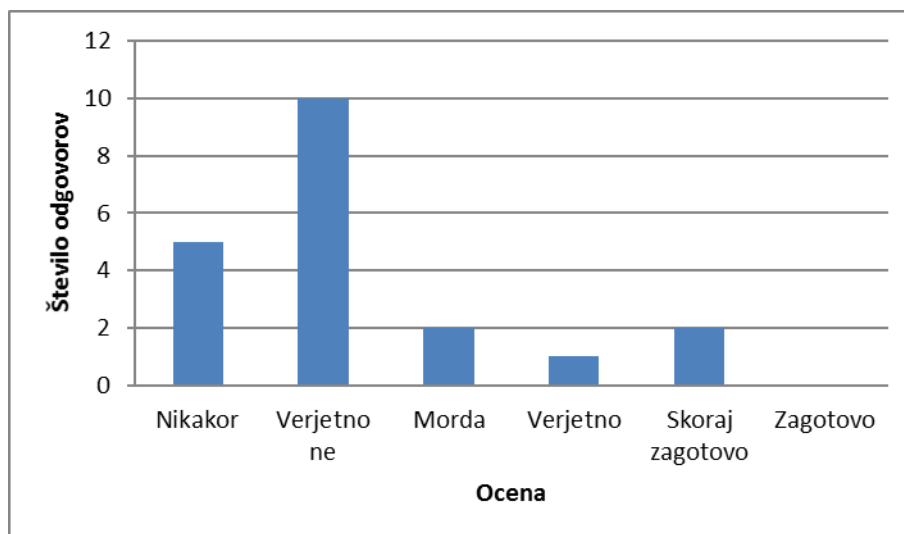
Ugotovili smo, da imajo kmetje namen širiti in investirati v dopolnilno dejavnost. Zanimalo pa nas je tudi, ali imajo namen dodatnega nakupa ali najetja zemljišč. Rezultat ankete je pokazal, da 75 % anketiranih ne razmišlja o nakupu ali najetju zemljišč. Samo 15 % jih bo verjetno kupilo dodatno zemljišče, 10 % pa najelo. Gotovega povečanja zemljišč ne načrtuje nihče.

Slika 22: Nakup ali najem dodatnih kmetijskih zemljišč

Zaposlitev dodatne delovne sile v naslednjih 3–5 letih

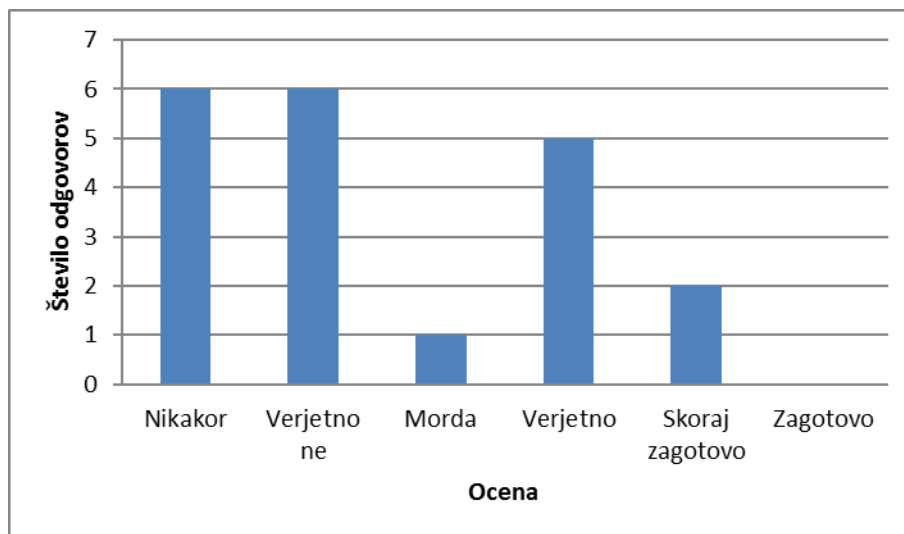
Ugotovili smo (slika 23), da v naslednjih treh do petih let 75 % kmetij ne namerava dodatno zaposlovati. 25 % oziroma 5 kmetij pa bo morda, verjetno ali skoraj zagotovo zaposlilo dodatno osebo, ki bo družinski član (3) ali najeti delavec (2).

Slika 23: Zaposlitev dodatne delovne sile.

Uvedba nove dopolnilne dejavnosti ali razširitev obstoječe v naslednjih 3–5 letih

Kot smo že ugotovili, dobra polovica (12) kmetij ne namerava širiti svoje dopolnilne dejavnosti. Preostalih 8 kmetij v večini (6) razmišlja o širjenju že obstoječe dejavnosti, kot so predelava lesa, proizvodnja mleka, kamnoseštvo, predelava mesa. Na dveh kmetijah načrtujejo uvedbo nove dopolnilne dejavnosti, in sicer perutninarstvo in predelava mesa.

Slika 24: Uvedba nove ali razširitev obstoječe dopolnilne dejavnosti.

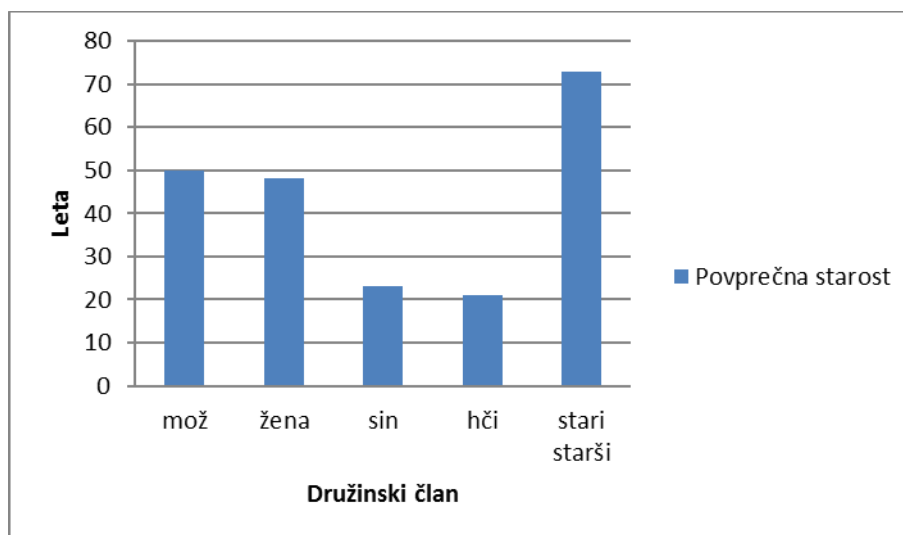
Družbene značilnosti vseh članov gospodinjstva

Število kmetij hkrati prikazuje število nosilcev dopolnilne dejavnosti. Skupno število članov gospodinjstva na anketiranih kmetijah kaže, da ima največ družin (40 %) štiri družinske člane. Sledi 5 članov na kmetijo (20 %) in 6 članov na kmetijo (15 %) (preglednica 12). V povprečju je na kmetijah z dopolnilno dejavnostjo v občini Oplotnica 4,6 družinskih članov. Rezultat je tako nad slovenskim povprečjem, ki znaša 2,5 člana (SURS, 2015). Številčnejša kmetijska gospodarstva, kjer se ukvarjajo z dopolnilno dejavnostjo, so lahko posledica večjega interesa za zagotavljanje primerne socialnega statusa (Jurše, 2008). Dobljeni rezultati istočasno nakazujejo na povezanost družinskih članov in večgeneracijsko sobivanje.

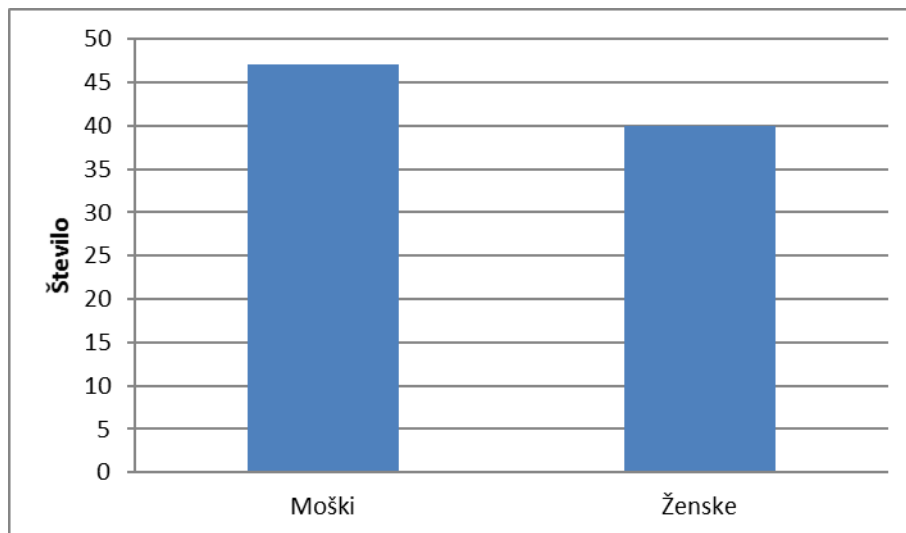
Analizirali smo tudi starostno in spolno strukturo članov kmetij. Starostno strukturo smo izrazili kot povprečno starost na družinskega člana (slika 25). Povprečna starost starih staršev je bila 73 let, moških 50 let, žensk 48 let, sinov 23 let in hčera 21 let. Starostna sestava članov gospodinjstva je dober pokazatelj prihodnjega obstoja in razvoja kmetijskega gospodarstva. Nasledstvo na takšnem gospodarstvu je lažje zagotoviti, hkrati pa ima kmetija z dopolnilno dejavnostjo boljši ekonomski položaj (Jurše, 2008). Na kmetijah živi skupaj 47 moških (54 %) in 40 žensk (46 %) (slika 26).

Preglednica 12: Število družinskih članov na kmetijah z dopolnilno dejavnostjo

	Število družinskih članov									Skupaj
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Število kmetij	1	1	1	8	4	3	1	0	1	20
Delež kmetij [%]	5	5	5	40	20	15	5	0	5	100

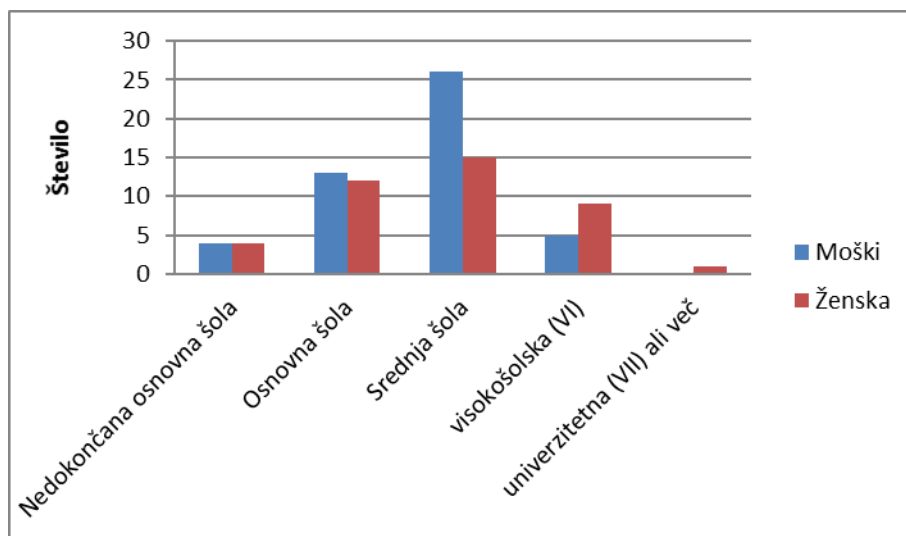
Slika 25: Povprečna starost družinskih članov.

Slika 26: Spol družinskih članov.

Izobrazbena struktura

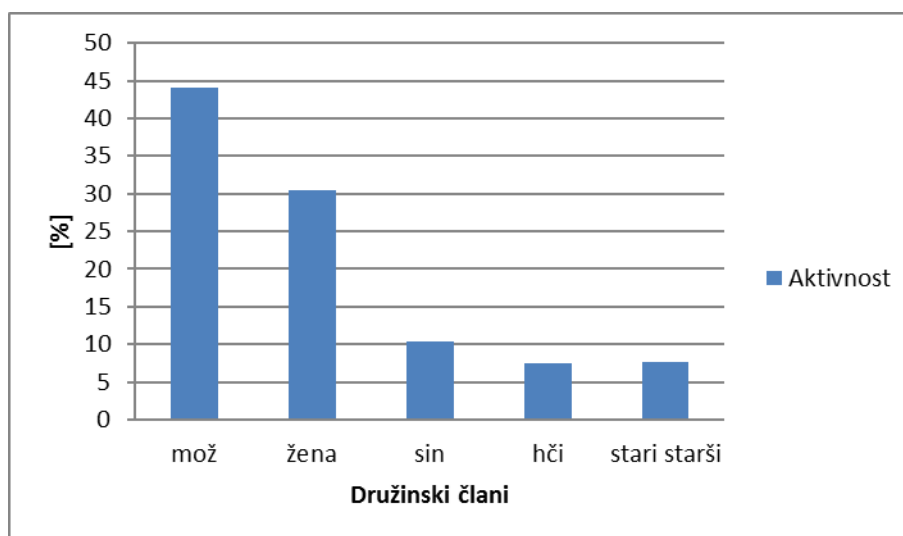
Ugotavljali smo tudi izobrazbeno strukturo vseh članov na kmetijah. Največ moških in žensk ima končano srednjo šolo, sledijo osebe s končano osnovno šolo, nato osebe s končano visokošolsko izobrazbo, nedokončano osnovno šolo, dve osebi ženskega spola pa imata končano tudi univerzitetno izobrazbo. Nedokončano osnovno šolo imajo mlajši otroci, sicer pa imajo vsi družinski člani končano najmanj osnovno šolo. Visoko izobraženih oseb je malo, kar kaže na dejstvo, da se člani družine hitro zaposlijo oziroma prevzamejo aktivno vlogo pri delu na kmetiji.

Slika 27: Izobrazbena struktura prebivalcev na izbranih kmetijah.

Aktivnost družinskih članov

Rezultat ankete je pokazal, da so najbolj aktivni člani na izbranem vzorcu kmetij moške (44 %), nato njihove žene (31 %), manjšo vlogo pa imajo sinovi, stari starši in hčere. Aktivnost članov kmetijskih gospodarstev je pomemben dejavnik ekonomskega in socialnega položaja posameznika in kmetije. Omeniti velja, da so predvsem na manjših kmetijah z dopolnilno dejavnostjo (čebelarstvo ipd.) posamezniki zaposleni in s tem aktivni tudi izven kmetijske dejavnosti. Na kmetijah z večjo površino zemlje pa so družinski člani aktivni samo na kmetiji, saj jim osnovna in/ali dopolnilna dejavnost omogočata ekonomsko stabilno stanje.

Slika 28: Aktivnost družinskih članov.

Nasledstvo

Rezultati ankete so tudi pokazali, da ima naslednika izbranih že 50 % kmetij. V vseh primerih, razen enega, bo naslednik moškega spola. Hkrati smo preverjali tudi hipotezo, da se vedno manj mladih odloča za prevzem kmetijstva. Anketirani so se na načelni ravni v 80 % strinjali s to trditvijo, samo 20 % jih je menilo, da to ne drži. Vzroki za takšno stanje po navedbi anketirancev so prikazani v preglednici 13. Kot najpogostejši vzrok za zmanjševanje interesa pri mladih za prevzem kmetijstva so anketirani navedli slabe odkupne cene kmetijskih pridelkov, sledili so še pomanjkanje financ, slaba prihodnost v kmetijstvu, slabi delovni pogoji, dokumentacija ter dejstvo, da gredo mladi raje v službo, saj je tam zagotovljen redni dohodek.

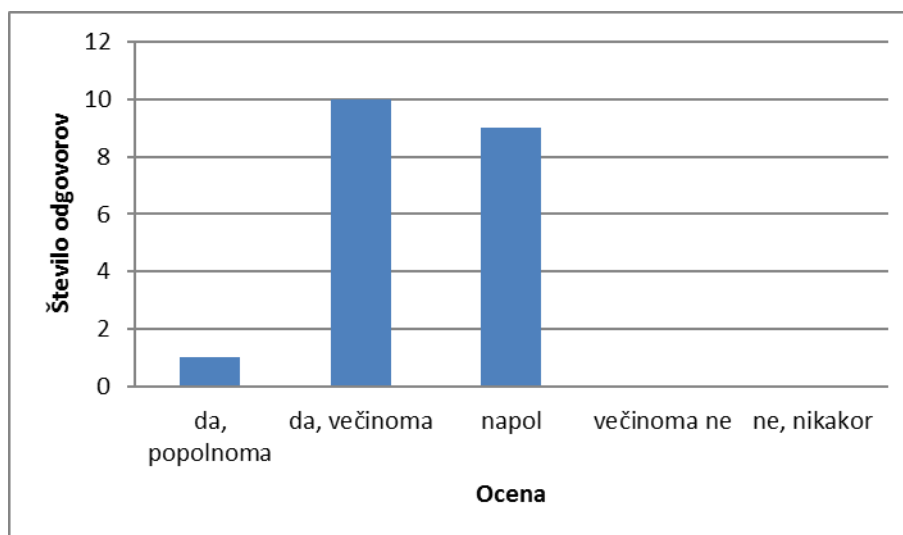
Na anketiranih kmetijah je torej pri polovici že zagotovljeno nasledstvo, pri preostalih pa bodisi o nasledniku še ne razmišljajo ali pa le tega še niso izbrali oz. ga ni. Vsekakor razmere niso slabe in nasledstvo je kljub vsemu razmeroma ugodno. Bolj pesimističen pa je pogled nosilcev kmetij na splošno, saj prevladuje mnenje, da se mlajši vse težje odločajo za kmetovanje in prevzem kmetije. Te odgovore pa lahko upoštevamo le v omejenem obsegu, saj gre za stališča anketiranih in ne za dejansko stanje.

Preglednica 13: Vzrok za zmanjšanje interesa pri mladih za prevzem kmetijstva

Število odgovorov	Vzrok
5	Pomanjkanje financ
3	Slabi delovni pogoji
9	Slabe odkupne cene
4	Ni prihodnosti v kmetijstvu
3	Dokumentacija
3	Mladi grede raje v službo

Zadovoljstvo z rezultati na kmetiji

Zanimalo nas je tudi splošno zadovoljstvo z rezultati, ki jih ima oziroma kaže posamezna kmetija. Nosilci dopolnilne dejavnosti so bili večinoma (55 %) zadovoljni z rezultati, 45 % pa jih je bilo delno zadovoljnih z rezultati (slika 29). Anketirane smo prosili, da svoj odgovor utemeljijo. Rezultat je prikazan v preglednici 14. Glavni razlog za zadovoljstvo so bili doseženi zastavljeni cilji (5 odgovorov), ustrezna prodaja (3 odgovori) in veselje ob delu (3 odgovori). Nekoliko manjše zadovoljstvo pa je povezano z velikimi stroški dela (4 odgovori), slabim plačilom za kmetijske pridelke, izdelke (tudi 4 odgovori), trije pa so izpostavili tudi veliko dela. Za takšne kmetije bi predlagali delno prestrukturiranje z višanjem dodane vrednosti izdelkom ali storitvam, saj bi na ta način pridobili večje zanimanje in bi bili bolj konkurenčni. Večja konkurenčnost bi prinesla povečanje dobička, posledično pa bi to omogočilo nakup novejših mehanizacij, kar bi kmetom olajšalo delo.

Slika 29: Zadovoljstvo z doseženimi rezultati kmetovanja na akentiranih kmetijah.

Preglednica 14: Pozitivni in negativni razlogi za splošno zadovoljstvo in stanje na kmetiji

Število	Negativni razlogi	Število	Pozitivni razlogi
4	Veliki stroški	5	Dosežen zastavljen cilj
4	Slabo plačilo	3	Ustrezna prodaja
3	Veliko dela	3	Veselje
1	Reševanje z dopolnilnimi dejavnostmi	1	Dobro povpraševanje po ekoloških pridelkih in izdelkih
		1	Velikost kmetije

Vsi anketirani so se strinjali, da dopolnilna dejavnost pripomore k izboljšanju dohodka na kmetiji in prispeva k razvoju podeželja, saj je bil cilj registracije dopolnilne dejavnosti pri anketiranih v prvi vrsti povečati dohodek na kmetiji.

6 SKLEP

Dopolnilna dejavnost na kmetiji kmetom omogoča izboljšanje socialno-ekonomskega položaja, zato se je v zadnjem desetletju število registriranih dopolnilnih dejavnosti v Sloveniji skokovito povečevalo. Širjenju in povečevanju števila dopolnilnih dejavnosti je leta 2015 sledila tudi sprememba v zakonodaji. Tako se je z Uredbo o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (2015) spremenila opredelitev vrst dopolnilnih dejavnosti, predvsem pa se je spremenil status kmeta, ki je sedaj primoran plačevati določeno zavarovanje (porast obveznih stroškov ne glede na dohodek iz dopolnilne dejavnosti). Po drugi strani pa nova Uredba vzpostavlja nekoliko večji nadzor nad dodatnimi oblikami zaslužka na kmetiji in na nek način vzpostavlja večjo preglednost na tem področju. Pri raziskavi in pisanju naloge se je terensko delo izkazalo kot nujna dopolnitev uradne statistike – najpomembnejša ugotovitev je, da so formalno kmetije prej prijavljali dopolnilne dejavnosti »na zalogo«, izvajali pa so jih manj. Po podatkih Registra DD (MKGP, 2014 in 2015) je bilo v občini leta 2014 registriranih 17 kmetij z dopolnilno dejavnostjo. Skupaj so imele prijavljenih 29 različnih vrst dopolnilnih dejavnosti. Prevladovala je dopolnilna dejavnost storitev s kmetijsko in z gozdarsko mehanizacijo. Leta 2015 lahko opazimo porast kmetij (preglednica 15) in hkrati porast dopolnilnih dejavnosti. Zopet je največji delež kmetij v dejavnosti, ki se ukvarja s kmetijsko in z gozdarsko mehanizacijo. Vidno zvišanje je bilo tudi pri predelavi kmetijskih pridelkov – lesa, saj so se iz leta 2014 do leta 2015 zanj odločile 3 kmetije več kot prejšnje leto.

Preglednica 15: Primerjava dopolnilnih dejavnosti med letoma 2014 in 2015

Ozn. dejav.	Dejavnost (po šifrantu MKGP)	2014	maj 2015
		(17 kmetij)	(20 kmetij)
		Registrirana d. d. na kmetiji	Registrirana d. d. na kmetiji
1	Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov	3 kmetije	7 kmetij
2	Prodaja pridelkov in izdelkov okoliških kmetij na kmetiji		
3	Turizem na kmetiji		
4	Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji	1 kmetija	2 kmetiji
5	Pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov	5 kmetij	5 kmetij
6	Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi	17 kmetij	19 kmetij
7	Izobraževanje na kmetijah, povezano s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji		
8	Zbiranje in kompostiranje odpadnih organskih snovi		
9	Ribogojstvo in predelava sladkovodnih rib		

10	Aranžiranje ter izdelava vencev, šopkov ipd. iz lastnega cvetja		
11	Kmetijske dejavnosti, ki se v prehodnem obdobju lahko registrirajo kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji	3 kmetije	3 kmetije
	Skupaj	29 različnih d. d.	36 različnih d. d.

S pomočjo rezultatov izvedenih analiz sem preverila tudi zastavljene hipoteze in pridemo do naslednjih ugotovitev:

Hipoteza 1: Ekonomski razlogi (dodatni finančni vir) najbolj prispevajo k uvedbi dopolnilnih dejavnosti.

Rezultati so pokazali, da ekonomski razlog dejansko najbolj prispeva k uvedbi dopolnilnih dejavnosti. Vsi anketirani nosilci kmetij so se namreč strinjali, da dopolnilne dejavnosti pripomorejo k izboljšanju dohodka na kmetiji. Ravno nasprotno pa smo ugotovili, da subvencije ne spodbujajo nosilcev k uvedbi nove dopolnilne dejavnosti. Prvo zastavljeno hipotezo lahko zato potrdimo.

Hipoteza 2: Dopolnilna dejavnost turizem na kmetiji je na območju občine Oplotnica slabo razvita.

Rezultati raziskave so pokazali, da je sicer v Sloveniji zelo razširjena dopolnilna dejavnost turizem na kmetiji v občini Oplotnica povsem nerazvita, saj se z njo ne ukvarjajo na nobeni kmetiji. Takšno stanje pravzaprav preseneča. S tem potrjujemo drugo zastavljeno hipotezo. Glede na razvojne in geografske značilnosti pa predvidevamo, da bi bila uvedba te dopolnilne dejavnosti na tem območju lahko zelo dobrodošla in za kmetije tudi finančno zanimiva.

Hipoteza 3: Največje težave kmetom, nosilcem dopolnilne dejavnosti, povzročajo težki pridelovalni pogoji in težke finančne razmere.

Z anketiranjem smo ugotovili, da na kmetijah, ležečih nad 600 m nadmorske višine, zelo velike težave povzroča relief, saj gre za velike naklone, ki jih s kmetijsko mehanizacijo skoraj ni mogoče obdelati. Za gorska območja je potrebno imeti prilagojeno mehanizacijo, katere nakup kmetom zaradi visoke cene velikokrat ni omogočen. Veliki finančni vložki so potrebni tudi za vsakodnevna kmetijska opravila. Tudi tretjo hipotezo tako v celoti potrdimo.

Hipoteza 4: Mladi se vedno redkeje odločajo za prevzem kmetije.

V programskem obdobju 2007–2013 je v okviru PRP zaživela shema *podpora mladim prevzemnikom kmetij* z namenom, da bodo starejši gospodarji prej predali kmetijo naslednji generaciji v upravljanje. Med anketiranimi kmetijami jih ima že polovica zagotovljeno nasledstvo. Glede na to dejstvo hipoteze ne moremo povsem potrditi, so pa nosilci kmetij na načelni ravni izpostavili problem nasledstva ter težke odločitve mladih za prevzem kmetije.

Glede na terensko delo pa ugotavljamo, da so karakteristične značilnosti kmetij z dopolnilno dejavnostjo v občini Oplotnica naslednje:

- na splošno so kmetje, ki se dodatno ukvarjajo z dopolnilnimi dejavnostmi na kmetiji, zadovoljni oz. srednje zadovoljni z rezultati, ki jih daje njihova kmetija. Predvsem

izpostavljajo dejstvo, da so pri svojem delu dosegli zastavljene cilje, veliko veselje do dela in ustrezno prodajo kmetijskih pridelkov in izdelkov;

- večina kmetij se nahaja na nadmorski višini med 300 in 600 m, prevladujejo pa gozdnata območja. Posledično na omenjenem območju prevladujejo storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo, zakol živali ter ročna dela;
- v bližnji prihodnosti na večini kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo ne načrtujejo povečanja obsega dela in storitev;
- po pričakovanjih kmete za izvajanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji najbolj motivirajo ekonomski razlogi.

7 LITERATURA IN VIRI

1. Antolič, P. (2011). Analiza možnosti uvedbe dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Diplomsko delo. Maribor, 17–20.
2. Dovoljenje za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. Medmrežje: <https://e-uprava.gov.si/podrocja/vloge/vloga.html?id=595> (23. 6. 2016).
3. Geološke in pedološke značilnosti. Medmrežje 2: <http://oplotnica.si/o-oplotnici/geoloske-in-pedoloske-znacilnosti/> (8. 6. 2016).
4. Goršak, K. (2012). Proizvajanje zelene energije s sončnimi elektrarnami – dopolnilna dejavnost kmetov. Medmrežje: <http://www.focus.si/files/OVEprirocnikl.pdf> (24. 6. 2016).
5. Gospodinjstva in družine, SURS, 2015. Medmrežje: <http://www.stat.si/StatWeb/prikazinovico?id=5465&idp=17&headerbar=15> (24. 6. 2016).
6. Gozd je vir stalnega dohodka (2012). Medmrežje: <http://www.slonep.net/gozd/gozdovislovenije/vodic/gozd-je-vir-stalnega-dohodka> (8. 6. 2016).
7. Jurše, A. (2008). Gozdarske dopolnilne dejavnosti na kmetijah območja Pohorja in Kozjaka. Diplomsko delo. Ljubljana, 58–66.
8. Kaj pravi zakonodaja o prodaji čebeljih pridelkov in čebeljih izdelkov. Medmrežje: https://www.google.si/?gws_rd=cr&ei=16lfWN2EMcGqsgGGp7XQBA#q=www.ocd-koper.si%2Fwp-content%2Fuploads%2F2012%2F03%2FMAGDIC_-_PRODAJA_IZDELKOV1lektorirano-popravek-nov-2012.doc+%C4%8Debelarstvo+kot+dopolnilna+dejavnost+na+kmetiji (22. 6. 2016).
9. Kerbler, B. (2007). Povezanost nasledstva na hribovskih kmetijah v Sloveniji z njihovo socialnogeografsko strukturo. Doktorska disertacija. Ljubljana, 24 str.
10. Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije (2015). Novosti pri dopolnilnih dejavnostih.
11. Krt Stopar, A. (2014). Dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, str. 1–6.
12. Kulovec, M., Jerič, D., Donko, I., Tumpej, M., Kos, I., Mrzlikar, H., Bajuk, A., Krašovec, J., Dolenšek, M., Turk Mate, V., Kos, M. (2002). Dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Ljubljana, ČZD Kmečki glas, d.o.o., 9–105 str.
13. Občina Oplotnica, naselja, 2016. Medmrežje 1: <http://oplotnica.si/o-oplotnici/zemljevid/> (8. 6. 2016).
14. Občina Oplotnica (2015). Občinski prostorski načrt občine Oplotnica, 7, 18 str.
15. OMD plačila. Medmrežje: www.arsktrp.gov.si/si/storitve_ukrepi/ukrepi_razvoja_podezelja/programsko_obdobje_2014_2020/m13_placila_obmocje_z_naravnimi_ali_drugimi_posebnimi_omejitvami/#c17767 (9. 6. 2016).
16. Perša, A. (2013). Podjetniška naravnost družinske kmetije z razvojem dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Zbornik. 10. festivala raziskovanja ekonomije in management. Koper – Celje – Škofja Loka, 207–213.
17. Potočnik Slavič I., Cigle D., Lampič B., Pirpar A., Udovč A. (2016). (Ne)raba razpoložljivih virov na kmetijah v Sloveniji. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 33 – 60 str.
18. Priročnik za začetnike možnosti registracije podjetniške dejavnosti na podeželju, 2013. Medmrežje6: http://www.razvoj.si/UserFiles/File/prirocnik_DOPOLNILNE_DEJAVNOSTI.pdf (24. 6. 2016).
19. Program razvoja podeželja Republike Slovenije 2014–2020. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
20. Rossier in Wyss, 2007 Rossier, R., Wyss, B.: Farm succession in Switzerland: Determinants and Process. Medmrežje: <http://>

- www.services.art.admin.ch/eaae96/abstracts/s31.pdf.
21. Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo. Medmrežje 4: <http://www.kmetijskizavodcelje.si/storitve-s-kmetijsko-in-gozdarsko-mehanizacijo> (22. 6. 2016).
 22. SURSa: Ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev po občinah, Slovenija, 2010. http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=15P9204S&ti=&path=../Database/Kmetijstvo_2010/00_kazalniki/05_15P92_obcine/&lang=2 (10. 10. 2016).
 23. SURSb: Glave velike živine po občinah, Slovenija, 2000 in 2010. http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=15P9202S&ti=&path=../Database/Kmetijstvo_2010/00_kazalniki/05_15P92_obcine/&lang=2 (10. 10. 2016).
 24. SURSc: Kmetijska gospodarstva po rabi vseh in kmetijskih zemljišč v uporabi, po občinah, Slovenija 2000 in 2010 http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=15P2201S&ti=&path=../Database/Kmetijstvo_2010/03_zemljisca_raba/03_15P22_obcine/&lang=2 (10. 10. 2016)
 25. SURSd: Kmetijska gospodarstva po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU), po občinah, Slovenija, 2000 in 2010. Medmrežje: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=15P2211S&ti=&path=../Database/Kmetijstvo_2010/03_zemljisca_raba/03_15P22_obcine/&lang=2 (10. 10. 2016).
 26. Uredbo o vrstah, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (Uradni list RS, št. 12/14, 26/14)
 27. Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji. Ur. L. RS, št. 57/15.
 28. Zakon o kmetijstvu. Ur. l. RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14.

PRILOGE

VPRAŠALNIK: Konkurenčnost višinskih kmetij na območju občine Oplotnica

1. Koliko časa vaša kmetija že obstaja (tradicija)?

Od leta _____.

2. Koliko časa že vi osebno kmetujete?

_____ let.

3. Kako velika je vaša kmetija?

_____ ha.

4. Obseg in struktura kmetije lastnih in najetih zemljišč?

	Kmetijska zemljišča	Skupaj obdelujete (ha)	V najemu (ha)
1	Njive		
2	Travnik, pašnik		
3	Sadovnjak		
4	Gozd		
5	Vinogradi		

5. Večji del kmetije leži na višini:

a) 300m–600 m.

b) 600m–800 m.

c) nad 800 m.

6. Ali imate na kmetiji registrirano kakšno dopolnilno dejavnost, katero ?

a) Da.

b) Ne.

Katero: _____

ozn.dej.	Dopolnilna dejavnost	
1	Predelava primarnih kmetijskih pridelkov	
2	Turizem na kmetiji	
3	Predelava gozdnih lesnih sortimentov	
4	Prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij	
5	Vzreja in predelava vodnih organizmov	
6	Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki	
7	Predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov	
8	Storitve s kmetijsko in gospodarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela	
9	Svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, z gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo	
10	Socialno-varstvene storitve	

7. Vzrok, da ste se začeli ukvarjati z dopolnilno dejavnostjo? (možnih več odgovorov)

• ekonomski razlog (pridobitev dodatnega vira dohodka),
• razpoložljiva delovna sila,
• obilica kmetijskih proizvodov,
• razpoložljiva kmetijska mehanizacija,
• družinska tradicija,
• izkušnje drugih,
• izziv/inovacija,
• predlog kmetijsko-svetovalne službe, občine,
• ugodni krediti in subvencije,
• drugo: _____

8. Kako bi z eno besedo opredelili svojo glavno usmeritev? Ankentiranec lahko doda pomembnejšo specializacijo znotraj usmeritve.

- Živinoreja.
- Poljedelstvo.
- Trajni nasadi.
- Drugo _____

9. Kolikšen dohodek vašemu kmetijstvu prinaša dopolnilna dejavnost (vključno s subvencijami)?

Kmetijstvo (%): _____

Dopolnilna dejavnost (%): _____

Dohodki izven kmetijstva(%): _____

9.1. Agrotehnične ovire. Ocenite razmere na kmetiji (z razvrščanjem od 1 – imam velike težave do 5 – nimam težav)..

a) Pomanjkanje kmetijskega zemljišča	1	2	3	4	5
b) Pridelovalni pogoji	1	2	3	4	5
c) Delovna sila	1	2	3	4	5
d) Drugo: _____	1	2	3	4	5

10. Katere so prednosti oziroma slabosti vaše kmetije? Razvrščanje (od 1 – slabo do 5 – odlično).

a) Možnosti za trženje	1	2	3	4	5
b) Raznolikost – pestrost ponudbe	1	2	3	4	5
c) Kakovost pridelkov oz. živil	1	2	3	4	5
d) Dobra lega kmetije	1	2	3	4	5
e) Dodatna ponudba – npr. ogledi, ...	1	2	3	4	5
f) Razvite dopolnilne dejavnosti	1	2	3	4	5

11. Kateri so največji problemi, s katerimi se soočate pri vašem delu?

12. Opredelite (označite z križcem –x) vloge aktivnih članov družine pri delu in odločanju na kmetiji.

		Načrtovanje proizvodnje	Prodaja	Kmetijsko delo	Administracija, evidenca ipd.	Dopolnilne dejavnosti
1	Mož					
2	Žena					
3	Otroci					
4	Stari starši					
5	Ostali družinski člani					

13. Ocenite verjetnost, da boste v naslednjih 3–5 letih:

13.1 uvedli / povečali obseg pridelave oz. prireje za trg:

1	2	3	4	5	6
nikakor	verjetno ne	morda	verjetno	skoraj zagotovo	Zagotovo

če da, ocenite obseg povečanja in področja: _____ % na
področju: _____

13.2 Investirali v povečanje obsega pridelave oz. prireje:

1	2	3	4	5	6
nikakor	verjetno ne	morda	verjetno	skoraj zagotovo	Zagotovo

če da, ocenite vrednost investicije: _____ EUR

13.3 Kupili ali najeli dodatna kmetijska zemljišča:

1	2	3	4	5	6
nikakor	verjetno ne	morda	verjetno	skoraj zagotovo	Zagotovo

če da: a) kupili

b) najeli

13.4 Zaposlili dodatno delovno silo (družinski člani ali najeto):

1	2	3	4	5	6
nikakor	verjetno ne	morda	verjetno	skoraj zagotovo	Zagotovo

če da, koliko oseb/časa: _____

a) družinski član b) najeto

13.5 Uvedli novo dopolnilno dejavnost ali razširili obstoječo:

1	2	3	4	5	6
nikakor	verjetno ne	morda	verjetno	skoraj zagotovo	Zagotovo

če da: a) uvedli b) razširili

poimenujte dejavnost: _____

14. Družbenogeografske značilnosti vseh članov gospodinjstva: (poimenuj člane v odnosu do gospodarja)

	starost	spol	izobrazba	aktivnost
1 – anketiranec				
2				
3				
4				
5				
6				
Najeta delovna sila na kmetiji	Da	ne		

Ali imate na vaši kmetiji že izbranega naslednika?

a) Da.
b) Ne.

Ali se vam zdi, da se vedno manj mladih odloča za prevzem kmetijstva?

a) Da.
b) Ne.

Če ste obkrožili DA, zakaj mislite, da je tako?

15. Ali ste zadovoljni z rezultati, ki jih daje vaša kmetija?

DA, popolnoma	DA, večinoma	Napol	Večinoma NE	NE, nikakor
------------------	--------------	-------	-------------	-------------

16. Zakaj (opisno):

17. V kakšni meri se strinjate in kako komentirate trditev, da je z dopolnilnimi dejavnostmi lahko izboljšati dohodek kmetij in prispevati podeželju?

Anketar: _____

Številka ankete: _____

Naselje: _____ Hišna številka: _____

Občina: _____

Datum: _____ Ura: _____